

CEĻŠ

LAIKRAKSTS
RELIGIJAI
UN
GARA DZĪVEI

1.

JANVĀRIS/FEBRUĀRIS

1938.

EV. LUT. BAZNĪCAS VIRSVALDES
IZDEVUMS

S a t u r s.

	Lpp.
Prezidents Dr. K. Ulmanis — Vienībā spēks	1
Māc. G. Šaurums — Cilvēku dzīves uzdevums	2
Māc. J. Rozentāls — Jūdaisms, hellēnisms, kristietība	5
Stud. theol. V. Grīvīts — Alzkapa dzīve latviešu tautas tradīcijā	12
A. Veinbergs — Vidzemes sinodes darbs latviešu dziesmu grāmatas jautājumā 19. gadusimtenī	22
E. Prauliņš — Kristīgā mīlestība	29
Cand. hist. Ā. Klepers — Zonntāgs kā ģenerālsuperintendents-ad- ministrators	34
Skola un paldagoģija:	
Erna Freija — Bērnu un jaunatnes literatūra	40
E. Kīsis — Ticības mācības stunda 5. pamatskolas klasē: lidzība par sējēju	46
Grāmatu apskats:	
L. Adamovičs — Kristīgās baznīcas vēsture. (E. Kīplok)	
51. Adolf Wichmann — Für den Alltag des junge Theologen (R. Skrābāns) 53. Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām (Alb. F.)	56
Chronika:	
Latvija	60
Ārzesmes	62

»CEĻŠ«

Laikraksts reliģijai un gara dzīvei.

Abonēšanas maksa:

Par 1 gadu ar piesūtīšanu . . . Ls 4,—

Atsevišķa burtnīca „ 0,80

Abonēšanas maksa iemaksājama Ēv. Lut. Baznīcas grāmatnīcas tek.
rēķinā 867.

Laikraksta „Ceļš” redakcija: Rīgā, Vilandes ielā 2, dz. 9. Tālr. 2-4-5-4-5.

Redaktors: māc. Gustavs Šaurums.

Redakcijas kolleģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis,
prof. Dr. L. Bērziņš, doc. Dr. A. Freijs,
māc. P. Detlavs.

Ekspedīcija: Ēv. Lut. Baznīcas grāmatnīcā, Rīgā, Vaļņu ielā 27.
Tālr. 3-2-8-8-5.

Abonēšanu pieņem visās pasta nodaļās un arī draudžu mācītāji.

CEĻŠ

L A I K R A K S T S

R E L I Ģ I J A I U N G A R A D Z Ī V E I

№ 1

Janvāris / Februāris

1938. g.

Prezidents Dr. K. Ulmanis

Vienībā spēks.

Jauno 1938. gadu sākot, jums, latvju dēli, latvju meitas, es gribu atgādināt itaļu tautas modinātāja Madzini seno aicinājumu. Madzini ar šo aicinājumu griezās pie itaļiem pirms vairāk gadu desmitiem, tajā laikā, kad itaļu tauta atkal sāka apzināties, kas nepieciešams, lai vienības spēku un varenību padarītu mūžīgu.

Madzini rakstīja: „Bija rimušas visas manas šaubas un baismas. No pašiem pamatiem es sev izcirtu jaunu tikumisko dzīves uztveres celtni. Bet tad atkal iznira jautājums par dzīves jēgu. Kas tad ir dzīve?

Cilvēku dzīve ir misija, sūtība. Katrs cits iztulkojums ir aplams. Un ikvienam cilvēkam dzīves jēga nozīmē — visas spējas, ko viņam dāvājusi daba, attīstīt un nodarbināt vispārības labā. Viens atradīs savu uzdevumu izveidojot tikumiskās un garīgās iedabas spēkus cilvēkos, kas dzīvo ap viņu; kāds cits, kam lielākas spējas un kas darbojas labvēlīgākos apstākļos, ir aicināts pašķirt ceļu tautas nacionālām ilgām un centieniem, vai arī pacelt tautas labklājības stāvokli, vai arī atrisināt politiskos un reliģiskos jautājumus...

Cilvēka dzīve ir sūtība, tādēļ pienākums ir augstākais likums. Uz priekšu iešana nākotnē būs iespējama vienīgi tad, ja izpratis šo sūtību un piepildīs šo pienākumu.

Dzīve ir nemirstīga, bet tās attīstības veids un straujums atrodas mūsu pašu rokās. Ikvienam mums jāatraisās no egoisma, pašmīlības un jāizdibina, kādas ir svarīgākās un steidzamākās vajadzības mūsu apkārtnes cilvēkiem, lai tad, darbā liekot savas spējas, nerimstoši ar visiem domu un izdares spēkiem strādātu, lai tās piepildītu...

Ja jūsu dvēsele, mani draugi, ir sajutusi savu aicinājumu, tad sekojiet tam un neļaujaties vairs apmulsināties; sekojiet tam ar visu savu sirds spēku; sekojiet tam, vienalga, vai jūsu laika ļaudis jums uzgavilē vai nē, vai viņi jūs ar mīlestību svētī vai naida pilni jūs nolād, vai jūs stipri esiet savā kopībā vai sevi bezspēcīgus iedomājaties drūmajā vientulībā, kas bieži vien apņem idejas mocekļus. Jums ceļš norādīts; glēvuļi jūs būsiet un savas nākotnes nodevēji, ja vien jūs, vilšanās un likstu vājināti, šo ceļu nestaigāsiet līdz galam...“

Līdz galam... Madzini izkaisīja sēklu. Nāca citi sējēji, nāca citi plāvēji — Madzini, Garibaldi, Kavurs, Musolini... Un itaļu tauta ir vienota un Itālija stipra savā vienībā.

Māc. G. Šaurums

Cilvēku dzīves uzdevums.

Bet mēs jums, brāļi, liekam pie sirds: topiet vēl pilnīgāki. Turiet par lielu godu klusi dzīvojot darīt savu darbu un strādāt savām rokām, kā mēs jums to esam piekodinājuši, lai jūsu dzīve būtu nevainojama arī pret tiem, kas ir ārpusē.

(I. Tesal. gr. 4, 10b—12a.)

Seniem romiešiem bija sakāmvārds: „Teic man, kādēļ tu še esi.“ Šis sakāmvārds sevī ietver nopietnu un svarīgu jautājumu, kurā iet runa par mūsu dzīves jēgu: „Kādēļ es esmu pasaulē? Kāda nozīme un vērtība ir manai dzīvei? Kādi ir manas dzīves mērķi un uzdevumi?“

Var mēģināt izvairīties no atbildes uz šiem jautājumiem, un cilvēki to arī bieži dara, sevišķi jaunībā. Bet agrāk vai vēlāk cilvēkam tak sev jāstāda šis jautājums: vai nu tas notiek kādā klusā brīdī, varbūt slimības gultā guļot, vai arī pie kāda mīļa cilvēka kapa stāvot. Varbūt tas, kuŗa kapa malā mēs stāvam, gluži negaidot tika aizsaukts no šīs pasaules, kur viņam vēl bija tik daudz darba, tik daudz pienākumu. Jā, tādos brīžos bieži vien uzpeld senais jautājums: „Vai dzīvei vispār ir kāda jēga?“

Kad nu mēs nesen kā esam iegājuši jaunajā gadā, tad šķiet arī tagad šim jautājumam būtu piegriežama nopietna vē-

rība. Katrs tirgotājs jau gada sākumā pārbauda sava veikala stāvokli un uzstāda veikala bilanci, vai tad mums garīgā dzīvē nebūtu jādara tas pats?

„Saki man, kādēļ tu še esi?“ — Daži cilvēki, šo jautājumu pārdomājuši, nāk pie slēdziena, ka uz šo jautājumu nemaz neesot iespējams dot apmierinošu atbildi, daži atkal apgalvo, ka cilvēks cits nekas neesot, kā kāda vēja atrauta lapa, kas padota iznīcībai. — Bet tomēr kāda iekšēja balss mums saka, ka mēs esam kaut kas vairāk, ka mums ir augstāki mērķi un uzdevumi. Bet kādi? Uz to atbild apustuļa Pāvila vārdi, kas mūs pamāca:

- 1) piegriezti vērību sev pašiem un
- 2) neizlaist no acīm savus līdzcilvēkus.

Pāvils raksta tesalonīkiešiem: „Mēs jums liekam pie sirds: topiet vēl pilnīgāki.“ Tesalonīkieši jau bija viena no labākām kristīgām draudzēm, par kuru apustulis liecina, ka viņos brāļu mīlestība esot dzīva un ka viņi cenšoties darīt labu visiem Maķedonijas brāļiem. Un tomēr apustulis tos skubina, tapt vēl pilnīgākiem.

Ko no tā varam secināt? Vai ne to, ka maldās tie cilvēki, kas domā, ka ja cilvēks reiz esot atgriezies, tad viņš ar to kļuvis pilnīgs un Dievam patikams. Nē, arī tādām cilvēkam vēl vajaga augt, jo kas neaug, neattīstās, tas iet atpakaļ. Augšana ir visas dzīves pamatprasība. Laicīgā dzīvē šādi augšanai gan ir savas robežas, bet garīgā tādu nav: tur ir tikai iešana uz priekšu vai atpakaļ.

Katram cilvēkam jau ir kāds ideāls, kuram tas gribētu būt līdzīgs. Ja nu cilvēks tuvojas šim savam ideālam, tad viņš jūtas laimīgs, pretējā gadījumā laime tādām cilvēkam ir sveša. Tā tad augšana līdz augstākai iespējamībai ir cilvēka dzīves uzdevums: tu, cilvēks, jau nu tādēļ esi pasaulē, lai tu kaut kas būtu.

Bet kur lai ņemam labu paraugu un priekšzīmi savā augšanā? Ir tikai viens pilnīgs paraugs un priekšzīme, viena nedalīta pilnīga personība, ko par tādu varam izraudzīties — tas ir Jēzus Kristus. „Pieaugiet visās lietās iekš tā, kas ir tā galva — Kristus.“ Jā, vienīgi viņš var mūs atpestīt

no grēku važām, viņš var mūs vadīt uz tādu dzīvi, kurā esam savienoti ar Dievu.

Tikai savienībā ar Dievu pār mums nāks klusums, kaut arī dzīves troksnis mūs apņemtu. Tā saprotams apustuļa tālākais paskubinājums: „Turiet par godu klusi dzīvojot darīt savu darbu.“ Un vai tad mēs neilgojamies pēc šāda klusuma, sevišķi kad liekas, ka pamati šaubas zem mūsu kājām un nākotne rādās baiga un tumša? — Nāk prātā Rubensa glezna ar pazudušo dēlu. Tas ir atgriezies un, tēva priekšā ceļos noņemties, paslēpis savu galvu viņa klēpī. Vai mums arī tā nevajadzētu darīt: atgriezties pie sava Tēva un tad klusi dzīvojot darīt savu darbu, strādāt pie sevis audzināšanas un veidošanas, lai no mums iznāktu kaut kas vērtīgs, kas Dievam patīkams?

„Saki man, kādēļ tu še esi?“ Pirmkārt tev vajaga piegriezt vērību sev pašam, bet otrkārt tu nedrīksti izlaist no acīm arī savus līdzcilvēkus. Pirmā prasība zīmējas uz mūsu iekšējo, otra uz mūsu ārējo pasauli. Pāvilu interesē arī mūsu attiecības pret pēdējo, kad viņš saka: „Un strādājiet savām rokām, lai jūsu dzīve būtu nevainojama arī pret tiem, kas ārpusē.“ Kā mēs sirdī glabājam kādu priekšstatu un tā, kas mēs vēlamies kļūt, tāpat mums jābūt skaidrībā par to, kādu priekšzīmi mēs ar savu dzīvi varam dot saviem līdzcilvēkiem. Katrs cilvēks jau iespaido savu apkārtni vai nu uz labu, vai uz sliktu. Kāds cilvēks, nāves tuvumu sajuzdams, esot izsaucies: „Ak, kaut es varētu savu iespaidu paņemt līdz sev kapā!“ Nāves tuvums bija viņa skatu noskaidrojis un ar šausmām tas bija vērojis savas dzīves augļus. Tos viņš būtu vēlējies iznīcināt, paņemt līdz sev kapā. Tomēr tā bezprātīga vēlēšanās, jo neviena kapa kopa nevar aplāt to iespaidu, kas mums dzīvē bijis uz citiem cilvēkiem. Tas paliek arī tad, kad mēs jau sen dusam kapā.

Ja iemetam kādu akmentiņu ūdenī, tad redzam, ka tas izsauc ūdens virsmas savilņojumu: izveidojas viens aplis pēc otra, un pāriet labs laiks, kamēr virsma atkal nomierinājas. Akmens jau sen guļ zem ūdens, bet viņa krišanas sekas turpinājas vēl labu laiku. Vai tu kādreiz iedomājies, ka katram vārdam no tavas mutes, katram tavas dzīves darbam ir tādas pašas sekas?

Tas sevišķi jāievēro vecākiem un audzinātājiem, cik lielu iespaidu uz audzināmiem dara viņa darbi un vārdi. Kā akmens zem ūdens, tā arī jūs reiz gulēsiet zem smiltīm, bet jūsu vārdi un darbi tie turpinās darboties jūsu audzēkņos, vai nu vadot tos uz gaismas kalniem, vai tumsības bezdibeņiem. Bet reiz tak mums būs jādod atbildība par to, kas mēs citiem esam bijuši, kā tos esam iespaidojuši.

Mums jālūko atrast šad un tad pa klusam brītiņam, kur varam dziļāk ieskatīties sevī un savā apkārtņē. Un tādā brīdī padomā, kas tu esi citiem un savai apkārtnei: vai mākonis, kas met tumšas ēnas, vai saules stars, kas apgaismo un sasilda? Ko es daru un kā rūpējos un gādāju par citiem? Vai tu nedzirdi šajā nopietnajā laikā jautājumu: „Kur ir tavs brālis Ābels?“ — Paskaties vien uzmanīgi ap sevi un tu redzēsi dažu labu, kas cīnas ar ļaunu un grēku un kam draud bojā eja. Un kad tu tādu redzi, tad neaizmirsti, ka tas ir tavs brālis, tad tu arī zināsi, kas tev darāms.

Lai Dievs mums jaunā gadā dod redzīgas acis un siltas sirdis, ka mēs katrs savu pienākumu pildītu pēc vislabākās apziņas un ka reiz Mūžīgā Soģa priekšā bez bailēm varētu atbildēt par savu dzīvi un saviem darbiem.

Māc. J. Rozentāls

Jūdaisms, hellēnisms, kristietība.

Kā katra vēstures parādība arī kristietība ir tapusi un veidojusies zināmos apstākļos, zināmā laiktelpiskajā vidē. Tāpēc arī viņas būtība ir pareizi izprotama vienīgi tad, ja ņemam vērā to gara un ideju pasauli, kurā viņa augusi un attīstījusies, gan norobežodamās no tās, gan pakļaudamās tās ietekmei. Šo patiesību ir atzinusi tagadnes reliģijas zinātne un tā sen vairs neapmierinās ar kristīgās ticības satura dogmatisku apstrādājumu, bet cenšas skatīt un izprast viņas īsto būtību organiskā sakarā ar parējām laikmeta parādībām.

Pētījot pirmkristīgo reliģiju viņas dažādajos izveidojumos un novirzienos, viegli ieskatāms, ka lai gan savā kodolā dziļi īpatnēja un savdabīga, tā uzrāda arī radniecīgas iezīmes

ar divām sava laika ļoti komplicētām parādībām — jūdaismu un hellēnismu. Bet tad rodas jautājums: kurai no šīm abām gara pasaulēm kristietība stāv tuvāk un ir radniecīgāka? Vai Jēzus un viņa evaņģēlijs ir labāk izprotams pievedot rabīnisma paralēles jeb iedzilnoties hellēņu lielāko domātāju mācībās un rakstos? Vai Jaunajā Derībā atrodam uzņemtus vairāk jūdaisma vai hellēnisma elementus? Tas ir jautājums, kas saņem pretējas atbildes un vēl arvien gaida savu atrisinājumu, bet kas mūsu dienās kļuvis aktuāls arī plašākās aprindās. Ar Eiropas tautu intensīvāku piegriešanos nacionāliem ideāliem un nacionālās kultūras izkopšanai vērojama raisīšanās vaļā no visa neāriskā resp. semītiskā. Tādā kārtā ir radusies vēlēšanās kristīgo ticību redzēt tuvinātu hellēnisma pasaulei. Protams, ka daudzus mēģinājumus šinī virzienā ir vadījusi vairāk tendence, nekā zinātniska objektivitāte.

Pārskatot zinātnisko literātūru, kas šo problēmu vairāk vai mazāk skar, mēs redzam, ka līdz pat jaunākajiem laikiem netrūkst abu, tiklab jūdaisma, kā hellēnisma viedokļa aizstāvju. Lai tikai minam no 1922.—1928. gadam Minchenē iznākušo H. Štraka (Strack) un P. Billerbeka (Billerbeck) četrus sējumus biezo „Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch“. Jaunās Derības izpratnei no rabīnu literatūras bagātīgi pievestais materiāls nepārprotami liecina, ka šo ievērojamo darbu ir vadījusi pārliecība par jūdaisma un kristietības tuvajiem sakariem un radniecību. To pašu uzskatu pauž no 1921.—1923. g. Berlīnē izdots vēsturnieka Eduarda Meiera (Meyer) trīs sējumu darbs: „Ursprung und Anfänge des Christentums“. — Kristietības saknes meklējamas ne hellēnisma pasaulē, bet jūdaismā. Iznemot dažas gluži formālas dabas analogijas stila ziņā un sevišķi ētisko prasību formulējumos (stōicisms), kristietībai ar hellēnismu nav nekādu radniecību. Tā, piem., viņš aizrāda uz principiālo atšķirību, kāda pastāvot — neskatoties uz vairāku ētisku prasību vienādību — kristietības un stōiķu-ķiniķu tikumības izpratnēs. Stōiķu-ķiniķu filozofijā tikumība esot dabisks, mūžīgai pasaules kārtībai pieskaņots dzīves veids, ko cilvēks panāk un izcīna ar saviem spēkiem un pareizu atskārtu. Turpretim kristietībā tā esot Dieva žēlastības dāvana. Kas evaņģēlijos tik svarīgs apskaidrotas

dzīves sasniegšanai — rūgta nožēla un sāpes par bijušo jauno un nevērtīgo dzīvi, tas stōiķu intelektuālai ētikai esot pilnīgi svešs un kā afekts pat nepielaižams.

Tāpat arī hellēņu filozofu sludinātā brīvība neesot tā, ko solot Jaunā Derība. Ja hellēnismā brīvība esot paša spēkiem iegūta uzvara par savām dziņām un apzīnīga un labprātīga pakļaušanās pasaules harmoniskajai kārtībai, tad kristietībā — no pasaules atpestītā cilvēka savienība ar Kristu.

Pievesdams vēl citas atšķirības V. Meiers secina, ka visi mēģinājumi uzrādīt tuvākus sakarus un radniecību šo divu vēstures parādību starpā ir nesekmīgi. Šķietamā radniecība neesot izskaidrojama ar jūdaismā dzimušās kristietības nonākšanu hellēnisma ietekmē, bet taisni otrādi — ar hellēnistiskās kultūras pakāpenisku tuvināšanos orientam. Jūdaisma viedokli vairāk vai mazāk aizstāv daudzi ievērojami jauderībnieki, kā, piem.: P. Fibigs (Fiebig), A. Šlaters (Schlater), G. Kītelis (Kittel) u. c.

Bet kopš 1876. g. Leipcigā nāca klajā F. Kr. Baura (F. Ch. Baur) „Drei Abhandlungen zur Geschichte der alten Philosophie und ihres Verhältnisses zum Christentum“, kur viņš cenšas uzrādīt un izcelt kristietības radniecīgos momentus ar platōnismu un stōicismu, mēģinājumi tuvināt Jēzu un kristīgo ticību hellēnisma pasaulei, var sacīt, vairs nav rimuši. Šī isā raksta uzdevums nav pievest visus Baura iesāktā darba turpinātājus. Pietiek, ja bez plaši pazīstamiem jauderībniekiem, kādi, piem. ir: J. Leipolds (Leipoldt), A. Jīlichers (Jülicher) u. c. minām vēl tādus vārdus, kā: V. Busets (Bousset), R. Reicenšteins (Reitzenstein), H. Leizegangs (Leisegang).

1931. g. iznāca Oslo ūniversitātes filozofijas profesora A. Ālla (Aall) Londonā turētie priekšlasījumi: „The hellenistic elements in christianity“. Ālls atzīst, ka savā pirmatnējā veidā kristietība uz vēstures skatuves parādījusies, kā spēcīfisks semītu mentalitātes produkts. Jēzus un viņa apustuļu sludinātais evaņģēlijs nācis no jūdaisma, bet tūliņ tālākajās kristietības gaitās pienākuši klāt jauni faktori un rezultātu vairs nevarot apzīmēt par jūdaisma gara bērnu. Šo jauno faktoru dzimtene neesot meklējama ne Jerūzālemē, ne Kapernaumā, bet Atēnās un Aleksandrijā. Ar to kristietība esot kļuvusi pār

vēstures parādību, kas daudzējādā ziņā radikāli atšķiroties no jūdaisma.

Vistālāk iet Berlīnes klasiskās filoloģijas profesors E. Vekslers (Wechsler) savā 1936. g. Berlīnē iznākušajā darbā: „Hellas im Evangelium“. Kā labs antikās pasaules pazinējs viņš salīdzina kristietību ar hellēnismu un atrod, ka ne tikai pirmkristietība, kā to pieņem Ālls, bet jau pats Jēzus ir uzņēmis bagātīgas hellēņu gara ietekmes un ar to, kā sev radniecīgu saaugdams, novērsies no jūdaisma resp. rabīnisma.

Ja arī autors, varbūt paviršāk pazīdams pirmkristīgās reliģijas vēstures atzinumus, pielaiž kļūdas (piem. daudzkārt neizšķir pirmdraudzē radušos uzskatus no Jēzus uzskatiem) un bieži pierādījumu vietā apmierinās ar intuitīvām nojautām, tomēr atzīstami ir viņa mēģinājumi cēlākās tautas gara pasauli tuvināt Jēzum un ar to visam kristiānismam.

Minēsim galvenos Vekslera pievestos hellēnisma momentus, kurus viņš grib saskatīt radniecīgus vilcienus starp stōiķu, kiniķu, kirēniešu morāles sludinātājiem un kristietību resp. Jēzu Kristu. Tie būtu sekojoši:

1) Kiniķu un stōiķu skolās vērojama novēršanās no teorētiskajām problēmām un piegriešanās praktiskās dzīves jautājumiem. Ja agrākie grieķu filozofi ar ontoloģisko problēmu risināšanu stāvēja Jēzum tālu, tad hellēnisma laikmeta filozofi un morāles sludinātāji, ar saviem centieniem cilvēka dzīvi veidot saskaņā ar ētiskajiem principiem, nostājas Jēzum ievērojami tuvāk.

2) Kopš Aleksandra Lielā kara gājieniem un grieķu kultūras izplatīšanās orientā agrāko nacionālo ideālu vietā stājies kosmopolitiskais, t. i. „pasaules pilsoņa“ ideāls. Audzināšanas un izglītības mērķis ir: būt īstam un patiesam cilvēkam. Par vispārīgu principu atzīst, ka svars liekams ne uz kārtu, šķiru vai nacionālo piederību, bet uz to, cik brīvais hellēnis vai citas tautības indivīds atbilst patiesa cilvēka resp. augstākas humānitātes ideālam. Senēka sacījīs, ka arī vergā jāciena cilvēks.

3) Sōkrats, stōiķi un kiniķi māca, ka cilvēka augstākā laime ir iekšējā brīvība un neatkarība no ārējo apstākļu varām. To dod pārlicība, ka aiz dzīves laimes nepastāvības

un ārējo parādību mainīguma slēpjas mūžīgi paliekamo vērtību pasaule.

4) Jaunā cilvēces ideāla paudēji vairs negriežas vienīgi pie labākajām izglītoto aprindām, bet labprāt sludina arī vienkāršai tautai, kalpiem un vergiem. Viņi nevairas pat vissliktākās sabiedrības. Kad Antistenam par to izteikts pārmetums, viņš atbildējis: „Arī ārsti apmeklē slimniekus, bet tāpēc tiem pašiem vēl nav drudzis.“

5) Stōiķu ētikas augstākais mērķis: kļūt brīvam no afektiem un kaislībām, tā tad — pašsavaldīšanās un zināms „dvēseles miers“.

6) Kīniķu pieticība. Jau Sōkrats sacījis: „Cik daudz ir lietu, kuŗas man nevajaga!“ Kīniķi lietājuši barību tikai tik daudz, cik tā nepieciešama izsalkuma apmierināšanai. Tie sacījuši, ka tas, kas ar mazumu pietiek, ar to, kas vajadzīgs dienīšķai iztikai, ir laimīgāks un brīvāks, nekā persiešu ķēniņš savā izšķērdībā. Arī stōiķis Epiktēts nav nekad rūpējies par nākamās dienas barību. Viņš mēdzis teikt, ka tad tam nāktos kaunēties no dzīvniekiem, kas šādas rūpes nepazīst. Šeit mināms arī pazīstamais piemērs par Diogēnu no Sinōpes, kas atteicies no dzīvokļa.

Bez šeit pievestā, kas mums šķiet tas vērtīgākais, Vekslers atrod vēl tālākas analogijas. Minēsim arī dažas no tām, kaut arī tās būtu mazāk svarīgas un nozīmīgas.

Hellēņu filozofu darbība parasti noritējusi divējādā sabiedrībā: šaurajā mācekļu pulciņā un tautā. Varot runāt itkā par kādu esoterisku mācību, kas bijusi pieejama tikai nedaudzajiem mācekļiem un eksoterisku, kas domāta plašākām klausītāju aprindām. Te Vekslers saskata zināmu līdzību ar Jēzus darbību, kuŗš uz saviem mācekļiem runājis skaidrā un nepārprotamā veidā, bet tautai parasti sludinājis līdzībās. „Jums ir dots Dieva valstības noslēpums; bet tiem, kas ārā, viss notiek līdzībās“ (Mk. 4, 11). Nedrīkstot piemirst arī to, ka Jēzus savu mesijas uzdevumu uzskatījis par savu un mācekļu kopēju noslēpumu (Mk. 8, 30).

Kīniķi un stōiķi par ģimenes dzīvi un asinsradniecībā pamatotu kopību augstāk vērtējuši tikumiski krietnu, ar līdzīgu dzīves izpratni apveltītu draugu sabiedrību. Tā esot domājis arī

Jēzus, ko pierādot Mt. 10, 37: „Kas tēvu vai māti vairāk mīlē, nekā mani, tas manis nav vērts, un kas dēlu vai meitu vairāk mīlē, nekā mani, tas manis nav vērts.“ To pašu liecinot arī Mk. 3, 35: „Kas Dieva prātu dara, tas ir mans brālis un māsa un māte.“

Vairāk par fizisko darbu hellēņu filozofi cienījuši tikumības un augstākās humānitātes ideāla sludināšanu un mācīšanu. Kas saņēmis aicinājumu uz to, tas pametis savu līdzšinējā darba lauku, lai netraucēts nodotos tikai augstākajam uzdevumam. Vekslers norāda uz Jēzu, kas aicinādams savus mācekļus, liek tiem tūlīt atstāt savus zvejnieka pienākumus un sekot viņam.

Zināmā mērā radniecīgus uzskatus hellēnismā Vekslers atrod arī pazīstamajiem Jēzus vārdiem: „Es tev pateicos, Tēvs, debesu un zemes Kungs, ka tu šīs lietas esi aplēpis gudriem un prātniekiem, un tās esi zināmas darījis bērniem (Mt. 11, 25). Arī kiniķi esot piešķīruši zinātnei mazu nozīmi. No vienkārša bērna bieži varot vairāk mācīties, nekā no zinātnes. Kā piemēru Vekslers min Diogenu, kuŗš redzēdams kādu zēnu, kas ūdeni no avota dzēris ar rokām, aizsviedis savu dzeramo kausu, teikdams, ka šis bērns esot kļuvis viņam pieticības paraugs.

Beidzot vēl jāpiemin, ka pēc Vekslera domām arī hellēņiem raksturīgā skaistuma izmaiņa nav Jēzum gluži sveša. Viņš aizrāda uz Jēzus līdzību māksliniecisko veidojumu un viņa dabas skaistuma izjūtu (sev. Mt. 6, 28 sek.). Evangēlijos skaistā vērtībai gan neesot patstāvīgas nozīmes, bet arī hellēnismā dvēseles cēlumam un tikumiskai krietnībai esot dota priekšroka par ārējo skaistumu.

2.

Kā jau teicām, neizolējot kristietību no vides, kuŗā tā ienāk vēsturē, bet skatot to ciešā sakarā ar viņas tapšanas laikmetu un šī laikmeta pārējām parādībām, gluži dabīgi rodas nepieciešamība uzstādīt jautājumu: kuŗai no tām viņa radniecīgāka? No šī īsā pārskata redzam, ka uz to nav viegli atbildēt. Jaunā ticība, jaunais vēstures veidojums, kas uz cilvēci met vēl nemirdzējušas gaismas starus, ir saudzies dau-

dziem jo daudziem pavedieniem, gan ar savā tuvākā apkārtņē valdošo ideoloģiju — jūdaismu, gan arī ar plašās Romas ķeizarvalsts hellēnisma kultūru un grūti pasacīt, kuŗam garam. kuŗai ideoloģijai tas savā būtībā ir tuvāks. Tāpēc varam saprast, kāpēc ir radušās divējādas pieejas pirmkristietībai, divējādi aspekti evaņģēliju un visas Jaunās Derības izpratnē. Pirmkristīgās reliģijas vēsture redz savā pētījamā objekta sakarus ar apkārtni — tik tālu mūsu dienās zinātnieki ir vienis prātis — bet tālāk, kā redzējam, ceļi šķiras. Ir pētnieki, kas šos sakarus meklē jūdaismā, ir, kas tos vairāk un arī būtiskākus atrod plašajā hellēnisma pasaulē. Ja mēs aplūkojam Vekslera argumentus sīkāk, tad to darījām tāpēc, ka mūsu dienās ir vērojama tendence un centieni kristietības būtības izpratnei tuvoties no hellēnisma.

Šī raksta nolūks nav vienpusīgi nostāties uz jūdaisma vai hellēnisma viedokļa, bet gan mēģināt rast atbildi vai šiem centieniem — tuvināt kristietību un hellēnismu, apbrīnojamā grieķu gara pēdējo liesmojumu, nav vairāk dibinātu iemeslu, nekā to varbūt parāsti atzīst un pieņem. Ir jāatzīst kristietības dabiskie sakari ar jūdaismu, ar tās tautas gara dzīvi un idejām, no kuŗas vidus cēlies pats šis jaunās kustības iesācējs un pamatlicējs Jēzus Kristus un viņa apustuļi. Tomēr tas mums nedod tiesības par aksiōmu pieņemt uzskatu, ka šīs kustības jaunais gars jau tāpēc vien ir jūdaismam tuvs un radniecīgs, turpretim plašajai un bagātajai hellēnisma pasaulei tāls un svešs, no kuŗas gan tā būtu ņēmusi daļu savas terminoloģijas, vienu otru priekšstatu un to literāro dokumentu formu, kādu sastopam evaņģēlijā, bet savā īstajā un būtiskajā kodolā būtu saprotama vienīgi izejot no jūdaisma.

Lai šinī jautājumā gūtu daudz maz skaidrību nav svarīgi savākt un saskaitīt evaņģēlijos, resp. Jaunajā Derībā sastopamos jūdaisma un hellēnisma atsevišķos elementus, bet vērot un salīdzināt šo triju vēstures parādību ideju un gara radniecību. Pie tam nekad nav jāaizmirst, ka viens otrs kristietībai un hellēnismam kopējs moments pats par sevi vien vēl neizslēdz šī paša momenta radniecību arī ar jūdaismu. Šinī ziņā ļoti nevērīgs ir Vekslers. Tā, piem., viņa norādījums uz to, ka hellēnismā ontoloģiskā problēma atkāpjas ētikas un praktiskās

dzīves jautājumu priekšā ir gan raksturīgs vilciens arī kristietības sejā, bet tas nebūt nesaka, ka šinī gadījumā kristietībai ar hellēnismu būtu tuvāki sakari, nekā ar jūdaismu. Arī jūdaisms taču nav filozofija, bet dzīves mācība. Īstenībā šeit varbūt kristietībai daudz tuvāk stāv jūdaisms, nekā grieķu, savā dziļākā būtībā, tomēr metafiziski noskaņotais gars. Konstatējot hellēnisma laikmetā zināmu novirzīšanos no tīri teorētiskajām problēmām to nedrīkst piemirst. Bet tas nav vienīgais Vekslera pievestajās argumentos. Un tas nepārlicina par kristietības tuvāku radniecību hellēnismam, nekā jūdaismam. Tā gūstam tikai iespaidu, ka hellēnisms kristietībai nav gluži sveša pasaule, ar pilnīgi citādu garu, bet tai daudzos punktos arī radniecīga parādība.

Bet tas varbūt šimbrīžam ir tas labākais, ko šinī jautājumā varam teikt. Arī šī īsā raksta mērķis būtu sasniegts ja mums izdotos nevis izšķirt jautājumu vai kristietība savā būtībā ir radniecīgāka jūdaismam vai hellēnismam, bet konstatēt zināmas radniecīgas līnijas starp kristietību un hellēnismu, un pie tam tādas, kas tiem, kā kopējas stāvētu pretstatā jūdaisma garam.

Uzrādot zīmīgākos pretstatus starp jūdaisma un hellēnisma pasaulēm — mēģināsim dažus tādus vērot.

(Beigas sekos.)

Stud. theol. V. Grāvīts

Aizkapa dzīve latviešu tautas tradīcijā.

I nodaļa.

NĀVE DZĪVĪBAS GAISMĀ.

§ 1. Neiznikstošā dzīvība.

Modernaījam caurmēra cilvēkam nāve nozīmē to pašu, ko vārds beigas uz ekrāna pēc filmas noritēšanas. Dzīvības instinkts nav vairs pietiekoši stiprs, lai nāves priekšstatu varētu psihiski pārvarēt ar jaunas aizkapa dzīves nojautām. Gluži citādi tas ir senatnē: pirmatnīgā cilvēka — arī senā latvieša — nesatricināmā pamatpārlicība ir tā, ka dzīvība „mūžam nebeigsies“.

1. Vērojamā dzīvība.

Laikmetā, kurā mēs senlatviešu reliģiju kā izgriezumā varam novērot viņas tautas tradīcijā, valdošais motīvs visos reliģiskos uzskatos ir dzīvības vērojums. Visā organiskajā dabā pirmatnīgais latvietis vēro dzīvības bagātību un dažādību, tās augšanu un attīstību. Tādēļ tautas ticējumi ievainotā koka sulu sauc par asinīm, tādēļ tie aizliedz zināmos laikos cirst kokus ar motīvējumu, ka koks jūtot sāpes tāpat kā cilvēks.

Nepareizs ir zinātniskais uzskats, kas šo dzīvības vērojumu tēlo pēc paša cilvēka analogijas, it kā tas, atzinis pats sevi par dzīvu, šo atziņu sarežģītajā abstrakcijas ceļā atraisītu no sevis un tad pielietotu atsevišķu dabas parādību izskaidrošanai. Vēl pirmatnīgais cilvēks nav atklājis šādu subjekta-objekta attiecību, un viņa iespaids par dzīvību nav iegūts racionālās domāšanas bet instinktīvās iejušanās ceļā. Viņš mana, viņš nojauž dzīvību kokā, labībā, druvā tādēļ, ka viņš jūtas līdz ar tiem ierauts varenajā dzīvības trauksmē, kuŗa plūst cauri vēl nedragātajam pirmatnīgam dzīvības veselumam.

Tā tad viss ir dzīvs, un nāve mūsu modernajā izpratnē kā dzīvības pilnīgā iznīkšana nozīmētu tādēļ visa esošā negāciju. Neesošais ir gan racionālajai domāšanai iespējams jēdziens, bet pirmatnīgiem priekšstatiem tas nekādu tveramu reālītāti nesniedz. Tāpēc arī dzīvības varenais iespaids ir dominējošs. Šis dzīvības vērojums pēc L. Šroedera¹⁾ ir visu āriešu tautu dzīves izjūtas kopējais pamats. Tas ir pamats un rāmis arī tiem uzskatiem, kuŗus ir izveidojis latvietis par dzīvību un nāvi.

2. Pirms vilšanās.

Katra kultūra reiz piedzīvo īpatnējo iekšējo sabrukumu, kuŗu šeit sauksim par vilšanos. Tā nav ārējā neizdošanās, varbūt atsevišķu mērķu nesasniegšanā vai dažu vēlēšanos nepiepildīšanās, bet tā ir dziļi iekšēja un totāla vilšanās pašā dzīvībā kā tādā. Pati dzīvība nav devusi, ko cilvēks no tās gaidīja. Šāda dekadence ieņem it īpatnēju stāvokli pret nāvi. Antikajā dekadencē piemēram nelaimīgākais acumirklis cil-

¹⁾ L. Šr. I. 62. un 70. lpp.

vēka dzīvē ir dzimšanas brīdis, kur dvēsele tiek ieslodzīta miesā. „Sōma-sēma“ skan kāds sakāmvārds, un no šī kapa dvēsele tiek atbrīvota tikai nāvē. Tādēļ nāve šeit ir „atpestīšana no visa ļaunā“, un visa dzīve ir tikai nāves gaidas. Senā latvieša nāves vērtējums ir taisni pretējais. Viņš vēl atrodas „šai pusē vilšanās“, viņa bēdas un neveiksmes ir tikai nejaušas un saistās tikai ar atsevišķiem gadījumiem, bet pati dzīvība viņam vēl ir neapšaubāma, droša un dārga. Tādēļ nāve ir zaudējums. Tas ir visām pirmatnīgām tautām, kas nav vēl piedzīvojušas lielās kultūras vilšanos, kopīgs uzskats par nāvi. No tā dabīgi izriet pirmatnīgās nāves noskaņas, kuŗas L. Šroeders raksturo kā „dusmas, mazākais skumjas un sēras par aizdzīšanu trimdā no dzīvo pasaules“.²⁾ Šis pirmatnīgais noskaņojums izpaužas arī latviešu tautas dziesmās, kā skumjas par zaudēto saules gaismu, kā bailes no nezināmā.

Mīlē mani šī saulīte, / Viņa saule nemīlēja:

Šī saulīte man zināma, / Viņa saule nezināma.

T. dz. I. E. X. 4086.

Gulēt man šo naksniņu, / Kapsētītes maliņā:

Šī saulīte neizdeva, / Viņa labi nesaņēma.

T. dz. I. E. X. 4183.

3. Arājs.

Šis vispārīgi primitīvais nāves noskaņojums izveidojas īpatnēji latviskā saturā senā latvieša tipiskā dzīves stila ietekmē. Latvietis ir arājs. Mēs ar to neapzīmējam kuŗu katru pirmatnīgu tautu, kuŗa savu uzturu iegūst zemkopībā, bet šinī būtiskajā nozīmē tikai to, kuŗas raksturu šī nodarbošanās ir veidojusi. Arāja parole ir „kas zemī kopj, to zeme kopj“. Varbūt šis sakāmvārds savā formulējumā nav nemaz tik vecs, bet satura ziņā tas ir lielākā mērā pirmatnīgs. Jo tas ir latvieša zemnieka ticības apliecinājums zemei un asinīm, citiem vārdiem, dzīvībai, kāda tā uzskatāmi parādās „druvas un labības gausās“.³⁾ Šī ticība un uzticība dzīvībai raksturīgi izpaužas latviešu „mātes“ dievē. Jau P. Šmits⁴⁾ uz „māšu kultu“ ir

²⁾ L. Šr. I. 72. lpp.

³⁾ L. K. V. XI. 21523. lpp.

⁴⁾ Šm. L. mtl. 86. lpp.

aizrādījis kā uz vēl neizskaidrotu latv. mītoloģijas īpatnību. No arāja viedokļa mēs tās īpatnējo jēgu sapratīsim. Atskaitot tagadējās tradīcijas lielāko daļu „māšu“ kā senā simbola bieži bezgaršīgu pakalādarinājumu jaunākos laikos bez simboliskās piemērotības un mākslinieciskās uzskatāmības, paliek vēl prof. Adamoviča, Strauberga un Šmita kā ļoti pirmatnīgas apliecinātas Veļu māte, Laimas māte un Zemes māte. ⁵⁾, ⁶⁾, ⁷⁾ Mūs šeit interesē pēdējā. Mātes simbolam ir divas pielietošanas iespējas. Pirmā par būtisko salīdzināšanas momentu uzskata dzemdēšanas motīvu. Māte ir dzīvības radītāja — dzemdētāja. Tāda māte ir antikā Demetera, ar kuru tad arī dabīgi saistās orgiastiskie auglības kultī. Tomēr liekas, ka šī iespēja nav vēsturiski pirmatnīgāka. Tā ir pielietota vēlākā kultūras attīstības pakāpē, kur dzīvības rašanās jau ir kļuvusi zināmā mērā par senzāciju. Tādas parādības sakarā ar latviešu māti reti novērojamas. Latviešu mātes simbols kā šķiet ir patapināts ar otru vienkāršāku un tāpēc varbūt pirmatnīgāku salīdzināšanas momentu. Māte ir dzīvības auklētāja un glabātāja. Un tāda gandrīz kultiska mātes godāšana ir pierādāma arī socioloģiski senajā latviešu ģimenē.⁸⁾

Zemes mātes dievē šis mātes tēls nu zīmīgi savijas ar arāja ideoloģiju: dzīvības agrāriski vērojamo spēklauku — zemi dēvē par māti. Te spilgti izpaužas latvieša arāja nesatricināmā palaušanās uz glabātājas zemes dzīvības spēku. Bet zemes vieliskā dzīvība nav nemaz domājama, nav vērojama bez nīkšanas, sabrukuma, nāves. Pavasaris un rudens, sēja un plauja iesaista arī nāvi dzīvības trauksmē. Un tas ir tas absolūti īpatnējais latvieša arāja uzskatā par nāvi. Viņa palaušanās uz dzīvību ietver sevī bez kurnēšanas arī nāvi. Nāve eksistē tikai uz dzīvības pamata; mirt nozīmē dzīvot, kaut arī vājinātu, dragātu dzīvi. Nāve ir dzīvība bez saules gaismas. Un kaut gan tādēļ pār nāvi klājas — kā augšā redzējam — skumjas sēras, tad tomēr pie senā latvieša nekur nenovērojam

⁵⁾ L. K. V. XI. 21525. lpp.

⁶⁾ L. K. V. XI. 21720. lpp.

⁷⁾ Šm. L. mtl. 87. lpp. Sal. arī Berthul. 10. lpp.

⁸⁾ R. L. B. 1910. 30. lpp.:

„Labāk man tēvs nomira, / nekā mīļā māmuliņa.
Pusmūžiņu tēvu raudu, / visu mūžu māmuliņu.“

kaislīgo saslēšanos pret nāvi vai ārprāta pilnās nāves bailes. No savas labības druvās latviešu arājs saulei rietot ir mājīgies pāriet drūmajā aizsaules dzīvē. Par to liecinās visi turpmākie priekšstati bez izņēmuma no sākuma līdz galam. Šeit tikai pievedīsim dažus sakāmvārdus,⁹⁾ kas savā vienkāršībā atspoguļo šo apmierināšanos ar nāves likteni.

„Sauls mūžu neviens nedzīvo, nāves ceļš visiem jāstaigā; nebīsties nāves — reiz tā kā tā jāmirst.“

§ 2. Nāve kā dzīvības apgānīšana.

1. Nāves daimonija.

Elpošana apstājas, cilvēks sastingst, un senais latvietis piepeši savas druvas dzīvības pārpilnībā stāv liķa priekšā. Nāve vienmēr — arī tad, ja tā ir sen paredzēta — nāk piepēši, negaidīti un pārsteidzoši. Izbrīnas un izbailes šinī acumirkli rada to spiedošo atmosfairu, kurā nāves daimonija ielaužas latviešu arāja citādi tik organiskajā dzīves izjūtā ar visu savu svešo, neizprotamo, graužošu varu. Daimoniskās izbailes ir reliģisko piedzīvojumu pirmšūniņa, kurā vēl nedalīti kopā snauz pretrunīgie elementi: šausmīgais un pievilcīgais, derīgais un kaitīgais, svētais un nolādētais. Šīs nāves daimonijas noslēpumainā pretrunība latviešu tautas tradīcijā saistās ar liķi. Dūnikā saka, ka tā vieta, kur kāds liķis gulējis, esot „svēta jeb grēcīga“, tur arī nedrīkst gulēt, „citādi kaut kas notiekot“. „Miroņa ūdeni“ Skujenē mēdz izliet tikai tur, kur neviens nestaigā, lai „kājām nepieliptu kādas kaites“, bet neskatoties uz to, citur atkal izmanto šo ūdeni „dažādu kaišu mazgāšanai“.¹⁰⁾ Tāpat arī „mironu kauli“ var kaitēt, bet zināmos gadījumos tos pielietā kā līdzekli pret kaulu un zobu sāpēm,¹¹⁾ jā, Einhorn stāsta pat, ka miroņu galvas kauss silē aizsargājis zirgus un lopus no lietuvēna.¹²⁾

Šī daimoniskā vara visā reliģiju vēsturē neatkarīgi no tautu, rāsu un kontinentu robežām izpaužas divos tipiskos kulta priekšstatos.

⁹⁾ Birk. 36. lpp.

¹⁰⁾ J. E. T. dz. X. 771. lpp.

¹¹⁾ S. D. P. V. 33. lpp.

¹²⁾ Mh. 466. lpp.

2. „Tabù“.

Pirmais no šiem priekšstatiem ir kultiskais tabù. Šī priekšstata pamatā ir uzskats par dalīto un proti negātīvo jeb kaitīgo daimoniju. Tabù ir aizliegums, kas gulstas pār kādu vietu, ievērojot šīs vietas kaitīgo varu. Negātīvās daimonijas pamats izpaužas ticējumos, ka vietas — sevišķi krustceļi — kur kāds nonāvējies esot „nolādētas“ (Bullos), vai „nelaimīgas“ (Jasmuižā), vai arī „apstātas“ (Cesvainē). Uz šī pamata tad visas vietas un arī laiki, kas stāv sakarā ar miršanu un mirušiem ir neaizskaņamas — tabù; tanīs jāievēro sevišķi aizliegumi. Visā Latvijā tauta tic, ka mājās, kuņās atrodas kāds likis, nedrīkst pirti kurināt, veļu mazgāt, matus sukāt un mazgāties. Tas pats attiecas arī uz zināmiem laikiem. Veļu laikā, kad mirušie nāk mājās ciemoties, drīkst tikai klusus darbus strādāt, tad nedrīkst kult un vērpt. Līdzīgi tabù-rudimenti pēc Lipperta¹³⁾ ir uzglabājušies vēl tagadējā Vācijā, kur „divpadsmit naktīs“ decembra beigās arī nedrīkst vērpt un cept.

3. Kultiskā nešķīstība.

Otra negātīvās daimonijas parādīšanās forma kultā ir nešķīstība.

Tautas tradīcijā sastopam abus īpatnējus jēdzienus „apmirt“ un „piemirt“. Šie vārdi ir salikti ar tādiem priedēkļiem, kuņi parastā ikdienas valodā nozīmē vielisku netīrību. Skuļenē agrāk mirstošu cilvēku ir izņēmuši no gultas un nolikuši uz zemes, „lai būtu vieglāk mirt; arī negribēja piemirt gultu“. Kur cilvēks tomēr mirst gultā, tur pēc tam sadedzina gultas maisu. Mazsalacā nojauc to vietu, kur zārks ir stāvējis un iedzen tanī trīs naglas, „lai nemirst pakal“. Tas nozīmē, ka nāvei piemīt lipīga, vieliska nešķīstība, kuņa var pāriet arī uz citiem priekšmetiem. Svarīgi ir tas, ka šo citu priekšmetu starpā sevišķa vērība tiek piegriesta labības graudam, kas no senseniem laikiem visur ir pazīstams kā kondensētas dzīvības potences simbols.

Zemnieki ir pārliecināti, ka oktobrī, t. i. veļu laikā kulta labība nedīgstot,¹⁴⁾ Einhorns to pašu stāsta ar sekundāro iz-

¹³⁾ L. 157. lpp.

¹⁴⁾ S. D. P. V. 34. lpp.

skaidrojumu „dvēseles neļauj labībai dīgt, jo tā ir svētā laikā kulta“.¹⁵⁾ Tāpat viņš arī motīvē nama tēva aicinājumu neskrīet pār apsētiem laukiem, bet iet pa iemītiem ceļiem, ar kuŗu tas agrāk pēc dvēseļu mielošanas ir griezies pie veļiem. Viņš esot baidījies „ka veļi izbradāšot ziemas rudzus“.¹⁶⁾ Patiesībā šie uzskati balstās uz „apmiršanas“ priekšstata. Tādēļ arī Cesvainē ziemā liķus uz kapsētu nav veduši pa tuvākiem ziemas ceļiem, bet pa attālākiem vasaras ceļiem, lai „neapmirtu“ labību, un tādēļ ezerā, pār kuŗu ziemā vests liķis, izsprāgst zivis.¹⁷⁾ Doma ir skaidra: šī nešķīstība vēršas pret dzīvību, tā nozīmē miršanas lipīgumu. Ar to šīni nešķīstības formā daimoniskais nāves uzskats tuvojas latviešu arāja organiskajam priekšstatam. Nāve zaudē savu šausmīgo daimoniju un kļūst par gaišās, varenās dzīvības riebīgo, nešķīsto aptraipīšanu.

Uz šo kultisko aptraipīšanu Dr. E. Zicāns ir aizrādījis līdzīgā sakarā.¹⁸⁾ Pēc gaismas varoņa debesu cīņas ar „dzīvības maitātājām varām“, tautas dziesmas konstatē aptraipīšanas faktu sekojošiem vārdiem:

„Apskrīen mani brūni svārki / Joda (velna) mātes asinīm.“

T. dz. B. V. 34043.

Un citos variantos: „Satek mani brūni svārki ar tiem lāča aseņiem“. „Man bij vieni balti svārki, tie apskrēja asinīm“. Un tā paša mīta turpinājumā pēc ozola „nonāvēšanas“ debesu kāzās tautas dziesmas stāsta par aptraipīšanos ar sašpērtā ozola asinīm:

„Apšķīst mani brūni svārki / Ar ozola asinīm.“

„Apšķiež manu villainīti / Ar ozola asinīm.“

Un līdzīgi tam, kā šīs mītoloģiskās dziesmas ieteic dažas ceremonijas dzīvības šķīstīšanai no nāves aptraipīšanas arī ikdienas praksē ir pazīstami šķīstīšanās līdzekļi pret nāvi. Tie ir egļu, paegļu un priežu zari, ar kuriem bērnieki pēc pārbraukšanas no kapsētas sit mājās palikušos.

¹⁵⁾ Mh. 4781. lpp.

¹⁶⁾ Mh. 487. lpp.

¹⁷⁾ R. L. B. VI. 52. lpp.

¹⁸⁾ Z. 15. sek.

¹⁹⁾ Turpat 21. lpp.

Visi šie piemēri ir tikai variācijas par to pašu tipiski latvisko motīvu par nāvi dzīvības gaismā. Nāve nav patstāvīgs pretstats, bet tikai dzīvības apgānīšana.

4. Veļu māte aizvīlusi...

Nāve mums tēlojas tautas dziesmās vēl no kādas citas puses. Blakus nepersonālajai nešķīstībai tās jaunā daimonija personificējas Veļu mātē, izkēmodama tā šīs nāves dieves nopietno, bet uzticīgo mātes tēlu, par jauna prieka pilnu, viltīgu kapu daimonu. Jaunākās tradīcijas dziesmas to arī sauc par Smilšu māti, vai Kapu māti. Šī daimona sēju veido divi motīvi. Pirmais ir „aizvīlināšanas“ motīvs. To rāda sekojošas tautas dziesmas:

Veļu māte pievīlusi / Manu smuidru augumiņu:
Ielikusi med'spodiņu / Dziļas dobes dibenā.

J. E. T. dz. X. 4152.

Veļu māte vīlējiņa / Mani jaunu pievīlusi:
Ielikusi med'spodiņu / Manas dobes dibinā.

Turpat 4153.

Tas pats vīlināšanas motīvs atkārtojas arī pasakā „par putnu, kas ievīlina cilvēku citā pasaulē“.²⁰⁾ Te mācītājs iedams uz baznīcu dzird kādu skaistu raibu putniņu jauki dziedam un seko tam jaukā aizsaules bīrzi. Ceturtajā variantā šis motīvs ir papildināts ar raksturīgu aizsaules apzīmējumu: mācītājs seko putniņam ceļā „uz vakariem“. Tā tad viņš tiek ievīlināts aizmūžā. Tas nozīmē: cilvēks nav brīvprātīgi pats no sevis pārgājis viņā saulē, bet it kā pārāka, viltīga daimona piemulķots, „pievilts“, vai arī „aizmānīts“. Mēs šinī motīvā pazīstam to pašu senā latvieša pamatuzskatu par nāvi kā dzīvības dragātāju varu, tikai variētu no kultiskā aptraipīšanās priekšstata mītoloģiskajā daimona personifikācijā. „Pievilšana“ ir tikai personīgi tverta dzīvības apgānīšana līdzīga tās vieliskai „aptraipīšanai“.

Tā ir „aizvīlināšanas“ interpretācija no mirēja cilvēka puses. Tai atbilst no mirdinātājas Veļu mātes puses īpatnēja un

²⁰⁾ Šm. pas. V. 206. sek. 1. u. 4. var.

raksturīgi daimoniska izturēšanās, kuŗa kā otrs motīvs papildina viņas zīmējumu: Šis otrs motīvs ir ļaunais daimoniskais prieks par cilvēka miršanu, kas var izpausties arī daimoniskajā dejā vai mežonīgā skrējienā.

Veļu māte priecājās, / Kapa virsu dancodama,
Redzēj' manu augumiņu / Trim bērniem važojam.

J. E. T. dz. 4146.

Veļu māte priecājās / Dobes malu tekādama
Redzēj' manu augumiņu / Trim bērniem važojam.

Turpat 4147.

Tis brāliņš ogas lasa / Augsta kalna galiņā.
Daskrējusa Veļa māte, / Nojem cauņa cepurīti.

Turpat 4652.

§ 3. Pāreja aizmūžā.

1. Nāves robeža.

Rīgas Jezuītu kollēģijas anālos no 1604.—18. gadam Johannis Stribingius stāsta par latviešiem Vidzemē: „Hi sunt ex numero Saduceorum, qui non credunt Resurrectionem, de qua cum noster Sacerdos Sermonem faceret, quidam publice respondit: Meus parens a Lupis devoratus, quo modo vivus erit.“²¹⁾ Šinīs vārdos autors nejauši un pašam nezinot ir tvēris pareizo: kā latvietis varēja iedomāties kristīgo garīdznieku sludināto augšāmcelšanos, ja viņš nemaz nāves nepazīna? Augšāmcelšanās ideja āriešu dzīves izjūtai pēc būtības ir sveša. Tā ir saprotama tikai no tāda viedokļa, kas nāvi ņem nopietni, kas to līdz ar jūdaismu uzskata par nemīkstināmu, neatsaucāmu un pilnīgu dzīvības iznīcināšanu uz visiem laikiem. Bet šai ziņā latvietis atkal apliecina savu āriešu piederību: tāds nāves uzskats viņam ir nepieejams. Nāves robeža latviešu uztverē nav līnija, bet plata spēklauka josla, kuŗai miršanas laikā izejot cauri, viņš lēni zaudē dzīvības un iegūst nāves kvalitātes, nezaudējot apziņas satura dzīvības kontinuitāti ar iepriekšējo dzīvi.²²⁾ Tāpēc arī tautas dziesmas saka,

²¹⁾ Mh. 443. sek.; sal. arī Th. 59. lpp. un Berthul. 99. sek.

²²⁾ Berthul. 101. lpp.

ka augums „zūd“ šai saulei. To pašu tikai no dvēseļu teorijas viedokļa apliecina arī P. Šmits sacīdams, ka „pēc mežonu uzskatiem, nāve nebūt nešķir dvēseli no miesas tik pilnīgi kā pie mums.“²³⁾

2. „Aizkliegšana“.

Uz šī priekšstata par lēno, nepārtraukto pāreju no dzīves aizmūžā balstās ticējumi par „aizkliegšanu“. „Ja kāds sācis stipri raudāt, tad citi mājas ļaudis to aizveduši tālāk no slimnieka gultas, lai tas mirēju neaizkliegtu, jo citādi mirējam būtu ilgi jāmokās.“²⁴⁾ Šo īso piezīmi kāds interesants ticējums no Raunas, kas atrodas latviešu folkloras krātuves īpašumā, sīkākai izskaidro. „Kad kāds patlaban mirst, ja tad pakalpalicēji skaļi vaimanā, raud un sauc viņu vārdā, lai neatstājot, tad mirējs, kuŗš jau tikko nomiris, atmostoties. Tad viņš esot stipri dusmīgs un žēlojoties, ka nevajadzēja šā saukt atpakaļ šai pasaulē mokas ciest. Viņš patlaban laidies uz paradīzi un tur bijis tik viegli, tik labi... Bet tad tas neticis tais jaukumos, jo šie šeit saukuši tik skaļi atpakaļ, ka negribot bijis jāpaklausā. Pēc šādas atdzīvināšanas mirējs vēl dzīvojot dažreiz dažas stundas, bet citreiz pat pāris dienu. „Paradīzes jaukumus“ šeit kā jaunāko laiku pielikumu kristīgajā garā varam izolēt. Tad paliek skaidrs tēlojums par cilvēku „aizgājēju“, kāds tas pa plato nāves joslu staigā ceļu uz viņu sauli. Šāds cilvēks „ne dzīvs ne miris“ nepieder nedz šai dzīvei, nedz arī viņai saulei, un tomēr viņš vēl pa daļai ir saistīts pie pasaules un pa daļai jau viņas saules ciemiņš. Tādā lomā mums parādās arī mironis bēru mielastā un pie „atvadišanās“.

3. „Aizmānīšana“.

Šāds „mirējs“ tā tad stāv sakarā ar jau minēto nāves spēklauku, un tādēļ viņš var kļūt bīstams arī pakalpalicējiem. Šis uzskats izpaužas „aizmānīšanas“ mānticībā. Mironiem mēdza aiztaisīt acis, „lai tie neaizmānītu arī citus ļaudis sevīm līdz“²⁵⁾ un ja miroņa rokas ilgi palika mīkstas, tad domāja, ka

²³⁾ Šm. pas. XIV. 194. sek.

²⁴⁾ J. E. T. dz. X. 770. lpp.

²⁵⁾ J. E. Tdz. X. 770. lpp.

drīz kāds „miršot pakaļ“.²⁶⁾ Mirējs šeit rada kontaktu ar nāves māgisko spēklauku, kas var arī dzīvo līdz ieraut.

Mēs šeit sastopam jau novērotās nāves apgānītājas pamatidejas jaunu varianti: kā tā uz kultiskās nešķīstības pamata izveidoja aptraipīšanas priekšstatu un uz personificētās daimonijas pamata „aizvilināšanas“ domu, tāpat tā šeit uz māgiskā nāves lauka pamata ar mirēju saista „pakaļmiršanas“ bailes.

(Turpinājums sekos.)

A. Veinbergs

Vidzemes sinodes darbs latviešu dziesmu grāmatas jautājumā 19. gadusimtenī.

1.

Cīņa ar racionālismu. 1847. g. dz. gr.

Reformas parasti mēdz būt zināmas cīņas rezultāts ne vien politiski saimnieciskā, bet arī kultūras laukā. Šādas cīņas ir arvien norisinājušās arī tanī sabiedriskās un kultūras dzīves nozarē, kuŗu apzīmējam vienā vārdā — baznīca. Un īpaši baznīcas un ticības dzīves tanī daļā — kultā, kas mēdz sīksti turēties pie reiz nodibinātās kārtības un izteiktām atziņām, reformas radušās arvien pēc gaŗas un grūtas sagatavošanās.

Šāda nopietna sagatavošanās, darbs un pūles, kas šai jautājumā pieliktas, dod tiesību runāt par reformām arī jaunās dziesmu grāmatas ievēšanas gadījumā Vidzemes draudzēs 19. gadusimtenī, kur citādi varētu būt runa vienīgi par dabīgām pārmaiņām. Viena tāda „reforma“ īstenībā ir pat tikai atgriešanās pie vecā, mīlā, parastā — tā ir 1846./7. gada dziesmu grāmatas izdevums pēc racionālisma laiku „sausajiem gadiem“ atgriežoties zemes garīgās dzīves vadītājiem un mācītājiem pie 18. gadusimt. ticības izpratnes un nostiprinoties konfesionālai apziņai Vidzemes evaņģeliskā baznīcā. Draudze uzņēma ar prieku mīlās vecās dziesmas, jo 1809. g. un vēlāko izdevumu

²⁶⁾ S. D. P. V. 31. lpp.

racionālistu grāmatas nekādi nevarēja iesakņoties tautā. Jau nās grāmatas racionālisti ieveda, labi domādami, gribēdami latviešu „prātu cilāt“ (vecais Stenders), bet neprasīdami pašu latviešu padoma, „no augšas“. Tagad — nu tas ļoti zīmīgi — nevarēdami paši vienoties dz. gr. jautājumā, draudžu gani nāca uz domām prasīt savu draudžu balsis.

Jau 1832. g. daži mācītāji savu draudžu vārdā lūdz baznīcas vadību ievest atpakaļ vecās dz. gr. lietošanu. Tā tad pašas draudzes jūtas šīnī lietā ieinteresētas. Gan ne tieši dzirdam latviešu balsis, bet tās izteic mācītāji.

Pēc 1832. gadā izdotā likuma par ev.-lut. baznīcas stāvokli Krievijā baznīcas dzīvi kārtoja konsistorijas un sinodes. Pēdējās dalību ņem vienīgi mācītāji un prāvesti ģenerālsuperintendenta vadībā. Pirmajā uz šī likuma pamata sasauktā Vidzemes konsist. iec. sinodē 1834. g. Valkā (saprotot Vidzemi tā laika nozīmē — Rīgas, Cēsu, Valmieras un Valkas latviešu apdzīvotie apriņķi un 4 igauņu apdzīvotie) iet runa par vācu dz. gr., bet par latviešu un igauņu dz. gr. protokolā nav ne vārda. Tāpat 1835. g. sinodē Valkā. 3. sinodē — 1836. g. 15. aug. priekšpusdienas sēdē Valmieras māc. F. Valters referē par ev.-lut. baznīcas iekšējām vajadzībām sakarā ar neciešāmām pretešķībām starp hernhūtismu, kuŗa iespaidā atrodas liela daļa draudzes, un luterisko baznīcu. Viņa referāta pirmais vēlējums ir: „lai tiktū ievesta jauna latviešu dz. gr., kuŗas pamatā būtu vecā un jaunā latviešu dz. grāmatas, kā arī, stingri pārbaudāmi, šeit lietotie hernhūtiešu dziesmu krājumi.*)

1838. g. sinode Cēsīs 19. aug. pēcpusdienā pāriet uz praktisku jautājumu apspriešanu, pie kam Valmieras iec. prāv. Vellīgs sava iecirkņa vārdā liek priekšā: „tā ka acīm redzot drīzumā būs nepieciešams jauns latviešu dz. gr. izdevums, tad vai nebūtu lietderīgi, ņemot vērā vispār atzīto pašreizējās dz. gr. nepilnīgumu, sagatavot jaunu dz. gr., izmantojot visus, bet īpaši vecos latviešu dziesmu krājumus un ņemot vērā vietējo tautu (des Nationalen) gara izdaiļošanu, kas laiku gaitā kļuvis nepieciešami?“

*) Citāti no sinožu protokoliem, iesp. atsevišķi un laikrakstā „Mitt. un Nachrichten...“

Zīmīgo priekšlikumu sinode vienbalsīgi pieņem un līdz ar to nolemj vākt materiālus jaunai dz. grāmatai.

1839. g. 14. aug. (prot. 43. §) sēdē Valmieras iecirknis nāk ar sekošu priekšlikumu: „tā ka latviešu dz. gr. tagadējais izdevums drīz būs izpārdots, un jau kādā agrākā sinodē tika norunāts vākt materiālus jaunai dz. grāmatai, ievēlēt tagad latviešu novada 5 mācītājus, lai tie šo darbu sāktu.“ Māc. Kibers (Kyber) nolasa aizbraukušā māc. Langevica (Rauna) rakstisku vēlējumu, lai sinode lūgtu provinces konsistoriju realizēt vairāku baznīcas autoritātu solījumu izdot jaunu dz. gr. latviešiem.

Sinode ievēl komisiju priekšdarbu veikšanai — materiālu vākšanai — prof. Ulmani, māc. Kiberu, Šillingu no Piebalgas, Kēlbrantu (Kaehlbrandt) no Jaunpiebalgas un prāv. Girgensonu. Ja kāds no tiem atteiktos, vietā nāktu Langevics.

1840. g. sinodē (Tērbatā) māc. Kēlbrants augšā minētās komisijas vārdā referē, ka pēdējā „sākusi savu darbu uz šādiem pamatiem: 1) jaunā latviešu dz. gr. sagatavojama no Vidzemes un Kurzemes latviešu jau esošiem baznīcas dziesmu krājumiem, neizslēdzot jaunu dziesmu uzņemšanu; — īpaši ņemama vērā vecā latviskā 1787. g. Vidz. dz. gr., kuŗa satur latviešu baznīcas dziesmu īsteno kodolu, — bez tam 1796. g. Kurzemes dz. gr., tad — tagadējā latv. Vidzemes dz. gr., kuŗas grozītās dziesmas, kur tās no oriģināla atšķiŗas, atkal tam tuvināmas; beidzot Hernhūtes dziesmu sakopojumi; 2) vecajās dziesmās grozījumi, kuŗi nedrīkstētu skārt saturu, bet vienīgi formu, izvedami saudzīgi, atstājot iemīlotās dziesmas, cik vien iespējams, gluŗi negrozītas; 3) dziesmas iedalāmas pagaidām pēc Stīra*) dziesmu grāmatas parauga.“

Šinī sakarībā māc. Kēlbrants komitejas vārdā liek priekšā: „1) lai latviešu iecirkņu mācītāji, izpildot ķeizariskās Vidzemes provinckonsistorijas pag. g. 21. dec. pavēli izjautāt šai lietā draudzes, ciktāl tās vēlētos labotu jeb gluŗi jaunu dz. gr., šeit sinodē savā stārpā vienotos par to, kādā veidā palīdzēt draudzēm tikt pie pareizā sprieduma, sevišķi kuŗš šinī

*) Rūd. E. Stīrs (Stier) 1800.—62. Teol. rakstnieks, Lutera bīb. tulkojuma pētnieks, skolotājs un mācītājs Vācijā. 1835. g. izd. dz. gr. Rakstā 1838. g. „Gesangbuchsnot“ kritizē vecās racion. dz. gr.

lietā uzskatāms par balstiesīgu, kādus iemeslus par vai pret uzlūkot par pieņemamiem, un vai nedot draudzēm rokā kādu objektīvu mērauklu, pēc kuŗas tie kā noteiktu saturu ietverošais baznīcas locekļi spētu spriest par dz. gr. derīgumu vai nederīgumu, lai tad tamlīdzīgā veidā iegūtu ziņas par draudzes patiesiem ieskatiem; 2) lai attiecībā uz Vidz. ķeizar. provinc-konsist. 21. dec. pag. g. pavēli, pēc kuŗas pie jaunās latviešu dz. gr. apstrādāšanas jāpieaicina Rīgas pilsētas latv. draudžu mācītāji, sinode lūgtu lauku dz. gr. lietu nedarīt atkarīgu no pilsētas, jo Rīgas konsistorijas iecirkņa mācītāji savos sinodes protokolos ir deklarējuši savu pilnīgo apmierinātību ar latvisko dz. gr.“

Generālsuperintendents norāda, ka dz. gr. lieta pieder vairāk latviešu iecirkņiem, tāpēc lai to pārrunā iecirkņa sinodes un pēc tam, kad ievāktas draudžu atsauksmes un mācītāji vienojušies, ziņas iesniedz konsistorijai.

Pēcpusdienas sēdē prezidents (ģenerālsup.) vēl piezīmē: pie pirmā — „Konsistorija labi zin, ka lielais vairums (draudzes) nav spējīgas spriest par dz. gr. dogmatisko pusi un konformitāti ar baznīcas mācībām, tomēr pēc mūsu baznīcas pamatprincipiem šādās lietās nevar apmierināties vienīgi ar mācītāju uzklausišanu, bet garīgām iestādēm vajadzīgs arī nevil-tots draudžu spriedums. Drīkst tikai tādā gadījumā ievest jaunu dz. gr., ja iepriekš jautātas pašas draudzes“.

Pie otrā K. priekšlikuma: „še jāsaka tas pats, kas sinodes sākumā teikts par vācu dz. gr., ka katrā ziņā, ņemot vērā pieaugošo satiksmi starp latviešu lauku un pilsētas draudzēm, vēlama abām vienāda dz. gr., arī no šī viedokļa pilsētai pienākas nozīmēt vienu locekli komitejā; ja arī pilsēta izteikusies pret jaunu dz. gr., tad tas noticis jau pirms 6 gadiem un pa šo laiku ieskati var būt mainījušies.“

Pēc tam prāvesti ziņo par savu, jeb savu iecirkņu viedokļiem dz. gr. jautājumā (prot. 25. §). Valka piekrit komit. priekšlikumam, izsakot tikai vēlēšanos lai tiktu izlietotas arī jaunas dziesmas, kuŗas uzdot pamudināmi sinodes locekļi.

Cēsis arī piekrit priekšlikumam un vēlas alfabētisku vielas (priekšmetu) reģistri.

Rīgas apriņķī 10 draudzes vienbalsīgi vēlas paturēt līdzšinējo dz. gr., 6 draudzes pa lielākai daļai, un visas draudzes, izņemot vienu, izteikušās pret jaunas dz. gr. ievēšanu. Viena draudze vēlas jaunu grozītu dz. gr., kurā dota priekšroka vecajai dz. gr. (resp. vecajām dziesmām). Pilsētas delegāta saistīšana komitejā vērtīga un vēlama.

Valmieras apriņķa visas draudzes izteikušas savu mīlestību pret veco dz. gr., bet izņemot Aloju un Rūjienu, kas grib to pašu atpakaļ, citas grib labotu.

Visi iecirkņi, izņemot Valkas, kur jautājums vēl nav noskaidrots, ir lūguši pēc vecās dz. gr. pielikuma parauga sastādītu lūgšanas grāmatīņu pielikumā.

Generālsup. aicina lietas svarīguma dēļ nepārsteigties, bet vispusīgi apsvērt dz. g. lietu, kāpēc lai tie, kas aptaujas vēl nav izveduši, to dara un iesūta atzinumus provinces konsistorijai.

Uz komitejas jautājumu, vai dz. gr. darbu vēl turpināt, sinode atbild ar jā. Nekavējoši pieaicināms arī pieminētais Rīgas pils. pārstāvis.

1841. g. sinodē (16. aug. Valkā) nāk uzmušinājums iesūtīt komitejai rakstus, lai tie būtu veco dziesmu pārstrādājumi, vai tulkojumi, vai oriģināli, — tā atbalstot komitejas darbu.

Vēl izzināmas atsev. draudžu domas.

1842. g. 9. sinodē Valkā 5. aug. prāv. Girgenšons komitejas vārdā ziņo, ka Rīgas pārstāvja pieaicināšana komitejā radījusi pēdējās darbā sarežģījumus, jo lauku darbinieku instrukcija paredz ievērot vietējo iedzīvotāju un mācītāju gribu, sevišķi dodot priekšroku vecajai dz. gr., kamēr Rīgas instrukcija nosaka pretējo: 1) vecajām dziesmām nedot nekādas priekšrocības un 2) draudžu vēlējumiem nepiegiezt vērības. Sinodes valdošais noskaņojums ir pret jebkādu piekāpšanos pret pilsētniekiem. Girgenšona paziņojums radījis sinodālu starpā dzīvu domu izmaiņu. Darbs ievirzījās strupceļā. Kur rast izeju?

Girgenšons pats nāk ar kompromisa priekšlikumu: „Tā ka lauki gaida galv. kārtā veco dz. gr. un pēc iespējas nepārgrozītu, dz. grāmatu izdot divās savā starpā saistītās daļās, no kurām pirmā sastāvētu vienīgi no vecās dz. gr. izvēlētām

dziesmām, iedalītām pēc vecās kārtības — otrā saturētu jaunās dz. gr. dziesmas, kā arī gluži jaunas. — Māc. Debners (Döbner) ieteic pieņemt izplatīto veco Kurzemes dz. gr.

Dažādie priekšlikumi izsauc dzīvas diskusijas, kuŗas noslēdzot sinodē nodod lietas izšķiršanu lātviešu novada mācītājiem, pievēlot Gulbenes māc. G. Šillingu prof. Ulmanim par palīgu un vēloties, lai komiteja pati izšķirtu dz. gr. iekārtojumu un pie laika atmestu māc. Debnera priekšlikumu.

Jauni sarežģījumi dz. gr. lietā rodas nākošajā — 10. sinodē 11.—17. aug. 1843. g. Valkā. Cēsu iec. šinī sinodē nāk ar šādu „desiderium“: „Nemot vērā, ka latv. dz. gr. lieta jau tiek kustināta 12 gadus, proti no 1832. g., ka toreizējiem lūdzējiem priekšniecība norādīja uz drīzumā noorganizējamām sinodēm un tā viņus apmierināja, nepiešķirot viņu sūdzībām nekādas tiesiskas nozīmes; — ņemot vērā tālāk, ka pēc vairāk gadu darba paši komitejas locekļi neslēpj, ka līdz šī ar apdomu veicamā darba nobeigšanai un jaunas dz. gr. galīgai ievēšanai vēl paies daži gadi; — ņemot beidzot vērā pēdējo tēvzemē novēroto kustību izsaukto lietas neparedzēti augušo steidzamību, lai nelāutu vēl vairāk izdzist tautā reliģiskai dzīvei un mīlestībai uz dzimtenes baznīcu, bet tā iedegtos karstāk, un vispār, — lai sprediķa evāņgelisko saturu, kā bieži līdz šim baznīcas dziesma nepārālizētu, bet atbalstītu: — to ievērojot, Cēsu prāv. iec. sinodē sirsnīgi lūdz visus sinodes brāļus un Kristus patiesības uzticīgus draugus un veicinātājus vienoties. lai likumīgā un īsākā ceļā katrā ziņā panāktu līdz ceramai jaunās dz. gr. ievēšanai tām draudzēm, kas saziņā ar savu mācītāju tādu vēlēšanos izteikušas, atļāuju starplaikā lietot baznīcā veco Vidz. dz. gr., kuŗa visur vēl sastopama ievērojamā skaitā un turēta vērtīga un labā cieņā, kaut gan atmesta. Tāda atļāuja pirms vairāk gadiem dota dažām Kurzemes un Lietuvas lātviešu draudzēm.“

Komiteju aizstāv tās loc. prāv. Girgensons (agrāk Opekalnā, tagad Alūksnē). Darbs esot ievērojami pavirzījies uz priekšu. Ka komiteja neesot pārāk steigusies, par to pienāktos drīzāk uzslava. Laika gaitā darbs kļūstot noteiktāks un vienprātīgāks, — veco gribot pēc iespējas saudzēt. Sākumā esot bijusi uzskatu starpība. Tagad, lai panāktu izšķiršanos

dažos strīdīgos jautājumos, kādi neizbēgami nākuši priekšā, esot atlikusi tikai visa darba koprevīzija. Līdz nākošai sinodei droši viss darbs būšot galā.

Tomēr nodoms nepiepildās. 1844. gadā (11. sin. Cēsīs) Dr. Ulmanis nodod sinodei ieskatam 221 tīri pārrakstītu dziesmu un ziņo, kāpēc komiteja vēl nav savu darbu beigusi un atēlo komitejas principus un darba paņēmienus. Lai nu vēl gaidot līdz nākošai sinodei. Līdz tam lai gatavās dziesmas novērtē iecirkņu sinodes.

Rīgas iec. vēl solās nogaidīt komit. darba pabeigšanu un tad spriest par tā pieņemšanu vai atraidīšanu.

1845. g. sinode (Valkā): pāriešanas kustība pareizticībā ļoti satraukusi prātus. Sinodē drūmas noskaņas. Latv. dz. gr. apstrādāšanas komiteja beidzot ziņo par darba pabeigšanu un lūdz ātri un lēti grāmatu iespiest. Vēl reiz darbu uzdod kopā ar vienu komit. locekli caurskatīt Cesvaines māc. J. Mītelam (Müthel) un Krimuldas Bekmanim (Bäckmann). Nolemj lūgt no muižniecības aizdevumu iespiešanas izdevumiem un starp mācītājiem jau savāc zināmu summu grāmatas izplatīšanai par pazeminātu maksu.

13. sinodē ģenerālsup. nolasa Dr. Ulmaņa rakstu, kurā tas ziņo par dz. gr. iespiešanu un teksta un iesējuma izmaksu. Sinode izteic vēlēšanos, lai konsistorija izlieto savākto naudu — 286 rubļus — brīveksemplāriem, kurus lai izdala pēc konsistor. ieskatiem.

Valmieras iecirknis domā, ka vajadzētu izdot mājas dievkalpojumiem celsnes grāmatīņu. Citi atbild — šo vajadzību jaunā dz. gr. pilnīgi apmierināšot.

Ar to tad arī nobeidzas debates un pārrunas sinodē par dz. gr. uz labu laiku. Vēl 1849. un 50. gados K. K. Ulmanis runā par garīgo dziedāšanu un meldiju grāmatu, bet vispārīgā baznīcas dz. gr. visus apmierina daudz gadus.

Īsas piezīmes un daži slēdzieni par pieminēto sinodes darbu vēlāk.

(Beigas sekos.)

E. Prauliņš.

Kristīgā mīlestība.

Tā kā kristīgās mīlestības izpaušanos rada individa Kristus gara ieņemtā dvēsele, tad jo pilnīgāki tiek izpausta šī mīlestība, jo pilnīgāki Kristus gara ieņemta tās izpaudēja — individa dvēsele: tuvāk tā stāv šīs mīlestības pilnīgam papildījumam, t. i. pilnīgu kristīgo mīlestību izpauž vienīgi dvēsele, kas pati pilnīga šai mīlestībā. Šādas mīlestības papildījuma nesēju saucam par Dievu, t. i. „Dievs ir mīlestība“. Tāpēc ja Dievs kā pilnība ir mīlestība, un pilnība, kas atrodas individuā, ir daļa no viņa, tad viņa ietekmējums uz individu izpaužas tā mīlēt spējā, un kristīgā mīlestība bez izpaušanās uz līdzcilvēkiem izpaužas arī mīlestībā uz Dievu. Mīlestībā uz līdzcilvēkiem individs ir vienīgi tik liels un stiprs, cik liels ir pilnības jeb Dieva ietekmējums uz viņu, un tas savukārt rodas atkal no tā, cik individs lēnprātīgs, patiess un pašāvības pilns savā lūgšanā uz Dievu. Piegriezīsimies tagad kristīgās mīlestības izpausmei uz līdzcilvēkiem jēdziena saturam.

Kristīgās mīlestības izpausmē uz līdzcilvēkiem individs, kristīgās mīlestības izpaudējs, tiek nostādīts uz pilnīgi vienādas pakāpes ar pārējiem līdzcilvēkiem. Šī kristīgās mīlestības kategoriskā pilnīgās objektivitātes prasība, nostādīt visus līdzcilvēkus uz pilnīgi vienādas pakāpes, rodas individam, kristīgās mīlestības izpaudējam, atzīstot, ka viņa un visu pārējo līdzcilvēku mērķu jēga ir sevis piepildīšana. Piepildīt individam sevi nozīmē izpaust viņam savā personīgā dzīvē savu garīgo prasību pilnīgu papildījumu. Tā kā garīgo prasību papildījums apmierina individa dzīvot gribu, tad sevis piepildīšana izpaužas viņa dzīvības uzturēšanā. Materiālā pasaule iegūst vērtību vienīgi tādēļ, ka tā nepieciešama individa garīgo prasību piepildīšanai; un tā kā individa garīgo prasību piepildīšana, vai citādi izsakoties viņa dzīvības uzturēšana, bez materiālās pasaules atbalsta nav domājama, tad materiālai pasaulei, pie ikviena individa garīgo prasību piepildīšanas, ir ārkārtīgi svarīga nozīme.

Lai individa izturēšanās vienmēr pret sevi un saviem līdzcilvēkiem būtu noteikta no motīva, ka viņa un citu līdzcil-

vēku mērķis ir sevis piepildīšana, tad viņam jāuzņemas par sevi un saviem līdzcilvēkiem zināmi pienākumi un atbildība: pienākums tādai apkārtējās vides iedarbībai uz sevi un saviem līdzcilvēkiem, kas kavē sevis piepildīšanu, stādīt pretim savu iespējami lielāko pretdarbību un atbildība par to, ka šis pienākums tiek izpildīts no viņa un pārējiem līdzcilvēkiem. Apkārtējā vide kavē ikvienu līdzcilvēku sevis piepildīšanā, ja tas no citiem līdzcilvēkiem tiek izlietots kā līdzeklis, vai arī uz to iedarbojas sevis piepildīšanu kavējoši, no līdzcilvēkiem neatkarīgi apstākļi. Tā tad kristīgā mīlestība izpaužas tā pienākuma pildīšanā, ko indivīdam uzliek atbildība par sevi un saviem līdzcilvēkiem, ka nekad ne viņš ne citi līdzcilvēki netiek izlietoti no citiem kā līdzekļi, un ne uz viņu ne citiem līdzcilvēkiem neiedarbojas sevis piepildīšanu kavējoši, no līdzcilvēkiem neatkarīgi apstākļi.

Jo lielāks indivīda pienākums un atbildība par sevi un saviem līdzcilvēkiem un līdz ar to jo lielāku līdzcilvēku apvienību aptver viņa pienākums un atbildība, jo lielāka ar to arī viņa kristīgā mīlestība, t. i. tuvāk viņš stāv pilnībai. Kā personību, kas pilnīga kristīgā mīlestībā, mēs uzskatām Kristu. Tāpēc arī viņa pienākums un atbildība par sevi un saviem līdzcilvēkiem ir bijusi tik liela, ka vienīgi viņš viens varējis ciest visas cilvēces labā.

Tā kā atbildību var nest tikai par zināmu pienākumu, tad visur, kur indivīds apzinīgi nes atbildību par to, ka viņam un citiem līdzcilvēkiem dota pilnīga iespēja sevi piepildīt, notiek viņa kristīgās mīlestības izpaušanās.

Indivīds, kas nes atbildību par to, ka nekad savus līdzcilvēkus neizlieto kā līdzekļi, ir saucams par taisnu; bet indivīds, kas nes atbildību, ka izpilda visas no kristīgās mīlestības jēdziena satura izrietošās prasības, saucams par kristīgi patiesu, t. i. kristīgi patiesš indivīds ir taisns un nes atbildību par to, ka viņam un ikvienam līdzcilvēkam dota pilnīga iespēja sevi piepildīt. Ar no kristīgas patiesības jēdziena satura izrietošo prasību izpildīšanu ir izpildītas arī visas kristīgās mīlestības prasības, t. i. ar šo prasību izpildīšanu ir notikusi pilnīga indivīda Kristus gara ieņemtās dvēseles izpaušanās. Kaut gan kristīgās patiesības jēdziena saturā ietilpst arī taisnības

jēdziena saturs, tad tomēr skaidrības labā abus šos jēdzienus apskatīsim atsevišķi. Sāksim ar taisnības jēdziena apskatīšanu.

No individa izrietošā darbība tikai tad var būt saskanoša ar kristīgās mīlestības prasībām, ja tā radusies no motīva, sekmēt sevis vai savu līdzcilvēku piepildīšanu un nerunāt pretim taisnības jēdzienam šī darbība var tikai tad, ja individs ar tās palīdzību neizlieto līdzcilvēkus kā līdzekli. Ja no individa izrietošā līdzcilvēkiem kalpojošā darbība nav radusies no motīva, sekmēt viņu piepildīšanu, tad individs līdzcilvēkus izlieto kā līdzekli, t. i. darbība, kas runā pretim kristīgās mīlestības noteikumiem, runā pretim arī taisnības jēdziena saturam.

Kristīgās mīlestības noteikumiem un tā tad arī taisnības jēdziena saturam runā pretim katra no individa izrietošā līdzcilvēkiem kalpojošā darbība, ja tā radusies individa sabiedriskā stāvokļa vai viņa profesijas dēļ. Individa tieksme pēc izglītības rod attaisnojumu kristīgā mīlestībā, ja tā radusies no motīva, iegūt zināšanas vienīgi sevis vai savu līdzcilvēku piepildīšanai, t. i. ne tādēļ, lai individs izlietotu viņas savas materiālas labklājības nodrošināšanai. Pat vislabdarīgākais jeb filantropiskākais darbs nav īstas kristīgās mīlestības cienīgs, ja tas radies šī darba slavas dēļ, t. i. ne no motīva, sekmēt savu līdzcilvēku piepildīšanu.

Pāriesim pie parādībām, kad no individa izrietošā līdzcilvēkiem kalpojošā darbība radusies no motīva sekmēt ne visu, bet tikai zināmu līdzcilvēku apvienības locekļu, pie kuriem pieder arī individs, kristīgās mīlestības izpaudējs, piepildījumu. Tas notiek, izlietojot pārējos līdzcilvēkus kā līdzekli šīs līdzcilvēku apvienības locekļu piepildījuma labā. Apstāsimies pie vismazākās līdzcilvēku apvienības, pie kuŗas pieder visi individi, t. i. pie ģimenes.

Mīlēt indivīdam savu ģimeni — tas nozīmē mīlēt savus ģimenes locekļus vairāk kā citus līdzcilvēkus, jo ja viņa mīlestība pret visiem līdzcilvēkiem pilnīgi vienāda — objektīva, tad vairs nav jēgas mīlestībai, kuŗa atsevišķi tiek parādīta ģimenei vai citai kādai līdzcilvēku apvienībai. Tāpēc mīlestībai, kas ietver sevī kādu noteiktu līdzcilvēku apvienību, piemīt subjektivitāte, kas rodas no tā, ka visus līdzcilvēkus neno-

stāda uz pilnīgi vienādas pakāpes. Tāpēc mīlēt individam savu ģimeni nozīmē nostādīt savus ģimenes locekļus uz augstākas pakāpes kā citus līdzcilvēkus, bet tas atkal nozīmē uzskatīt citus līdzcilvēkus par tādiem, kuŗus kā līdzekli savā labā var izlietot individa ģimenes locekļi. Kristīgā mīlestība, kas ir pilnīgi objektīva, nepieļauj šādu subjektīvu izturēšanos.

Šī katēgoriskā pilnīgās objektivitātes prasība tomēr attiecas vienīgi uz tiem individiem, kas ir spējīgi nest par visiem līdzcilvēkiem pilnīgi vienādu atbildību, t. i. uz tiem individiem, kuŗu mīlestība ir tik liela, ka tie paceļas pāri vienai šaurai ģimenes dzīvei; tie dzīvo visai cilvēcei. Šāds gars ir Asīzes Francis. Ja individs, kas nav spējīgs nest par visiem līdzcilvēkiem pilnīgi vienādu atbildību, tiecas pildīt katēgorisko pilnīgās objektivitātes prasību, tad šāda viņa līdzcilvēkiem kalpojošā darbība nav kristīgās mīlestības izsaukta, un tāpēc ir pretēja tās prasībām. Tā tad kristīgā mīlestība liek gan ikvienam individam mīlēt savu ģimeni, tikai ne šīs mīlestības dēļ apzinīgi atbrīvoties no atbildības par pārējiem līdzcilvēkiem, t. i. viņš nedrīkst šīs mīlestības dēļ parādīt pārējiem līdzcilvēkiem apzinātu netaisnību.

Tā kā kristīgās mīlestības katēgoriskā pilnīgās objektivitātes prasība neietilpst tās jēdziena saturā, ja individs, kristīgās mīlestības izpaudējs, nav spējīgs nest par visiem līdzcilvēkiem pilnīgi vienādu atbildību, tad kristīgā mīlestība nav noliedzoša ne pret vienu līdzcilvēku apvienību, ja individs, tās izpaudējs, šīs līdzcilvēku apvienības labā apzinīgi neatbrīvojas no atbildības par pārējiem līdzcilvēkiem.

Pāriesim tagad pie tuvākas kristīgās patiesības jēdziena satura apskatīšanas.

Patiesību, kuŗas nesēja individā ir sirdsapziņa, vienmēr izpauž zināma ideja. Šī ideja prasa pēc attaisnojuma jeb jēgas, un tādu tā iegūst ar papildījumu dzīvē. Tā kā individa sirdsapziņa ir zināmas patiesības jeb idejas nesēja, tad individs savā personīgā dzīvē izpauž tās papildījumu, t. i. idejas papildījums piepilda individu. Ideja tomēr prasa pēc papildījuma visā cilvēcē, t. i. lai ikviena līdzcilvēka sirdsapziņa ir tās nesēja. Tā tad individs sevi ir papildījis, kad ikviena līdzcilvēka sirdsapziņa ir viņa idejas nesēja. Idejas papildījums cilvēcē var tikt

sasniegts vienīgi ar to, ka ikviena līdzcilvēka sirdsapziņa ir padota tādas sirdsapziņas ietekmei, kas jau sevī nes šo ideju. Šāda ietekmēšana iespējama vienīgi ar idejas sludināšanu.

Arī kristīgā patiesība, ko izpauž kristiānisma ideja, prasa pēc piepildījuma visā cilvēcē, kam jānotiek ar kristiānisma sludināšanu. Tā kā kristīgās patiesības jēdziena saturā ietilpst arī taisnības jēdziena saturs, tad ar šīs patiesības sludināšanu jānotiek arī netaisnības apkaļošanai.

Tā tad kristīgo patiesību indivīds, tās nesējs, izpauž ar tās sludināšanu un netaisnības apkaļošanu. Piegriezīsimies katrai no šīm kristīgās mīlestības prasībām, — kristiānisma sludināšanai un netaisnības apkaļošanai, atsevišķi.

Kristīgās patiesības sludināšanai jānotiek vienīgi tā, ka tas nerunā pretī tās jēdziena saturam, t. i. neizlietojot šīs patiesības uzvaras labā kā līdzekli līdzcilvēkus. Tā kā ikvienā cīņā, kas notiek ar materiālās varas atbalstu, indivīds izlieto līdzcilvēkus kā līdzekli, tad cīņai dēļ kristīgās patiesības uzvaras jānotiek vienīgi ar gara palīdzību. Tā kā šādai gara cīņai gandrīz vienmēr tiek stādīta pretī materiāla vara, tad īstā kristīgās patiesības sludināšana ir gara cīņa ar matēriju. Indivīdam jābūt savā garā tik stipram, ka var pilnīgi atturēties no fiziskas pretdarbības. Tā kā gars ir stiprāks kā matērija, tad nevar būt tādas varas, kas var kristīgo patiesību iznīcināt. Ja gribētu kristīgo patiesību uzvarēt, tad vajadzētu individā iznīcināt tās nesēju — sirdsapziņu, bet sirdsapziņa nav iznīcināma, un tāpēc arī kristīgā patiesība nav uzvarama. Jēzus saka: „Ikvienš, kas ir no patiesības, dzird manu balsi.“

Kristīgās patiesības sludināšana nekad tik konsekventi tās noteikumu garā nav izvesta kā kristiānisma darbības sākumā. Ja itin kā ar kādas pārdabīgas — mums nesaprotamas varas palīdzību notika kristiānisma izplatīšanās, un šo izplatīšanos nespēja apturēt pat visrupjākā romiešu valsts vara, kādu vien to varam iedomāties, tad tas tā bija tikai tādēļ, ka gars bija vienīgais kristiānisma cīņas ierocis. Tikai tāpēc, ka tā bija gara cīņa pret materiālo varu, daudzi pirmskristīgās draudzes locekļi ar prieku varēja sevi ziedot savas mācības uzvaras labā.

(Beigas sekos.)

Cand. hist. **Ā. Klepers.**

Zonntāgs kā ģenerālsuperintendents-administrātors.

Zonntāga darbs Vidzemes ev.-luteriskās baznīcas pārvaldes laukā nebija ziedots tikai vāciešiem, bet arī latviešiem un igauņiem. Neskatoties uz sava amata darba vairumu, Zonntāgs ar prieku uzņēmas pienākumus latviešu valodas kopšanā un izveidošanā un arī vācu mācītāju aprindas tajā laikā skatīja par goda pienākumu studēt un kopt vietējās valodas, jo tajās viņiem nācās pelnīt savu maizi. Kādā vēstulē mācītājam Velligam Alojā Zonntāgs raksta, ka par visām lietām vajaga apstrādāt latviešu sintaksi, jo Kurzemes mācītāju darbi šajā ziņā nav priekšzīmīgi, tādēļ, ka mācītāji lieto par daudz nelatviskas konstrukcijas. Šo viņš pārmet nopelni bagātam Vecam Stenderam.

Lai latviešu valodu pētītu un koptu, Zonntāgs veicina latviešu literāriskās biedrības (Lettisch-literarische Gesellschaft) nodibināšanu 1827. gadā, kuŗai lai būtu speciāli zinātnisks raksturs. Zonntāgs prasa, lai biedrība uzturētu pēc iespējas pilnīgu latviešu bibliotēku, lai sniegtu pārskatu par visiem latviešu katķismiem un arī par visu profano latviešu literātūru un lai arī tiktu sakopotī visi latviešu termini technici. Visu materiālu vajaga apstrādāt tādā kārtā, ka šīs biedrības biedri savā starpā izdala strīdīgos valodnieciskos jautājumus, iedziļinās tajos un tad referē par tiem un cenšās panākt vienošanos valodas lietošanā. Par latviešu literātūras jautājumiem Zonntāgs arī sarakstās ar rakstnieku Lundbergu — Biržu mācītāju (vēstules Rīgas pils. bibliotēkā).

Tāpat ilgus gadus Zonntāgs ir rūpējies par valodnieciska žurnāla (Repertorium der lettischen Sprache) izdošanu latviešu valodas pētīšanai. Žurnāls, protams, iznāktu vācu valodā. Sava žurnāla — „Aufsätze und Nachrichten für die protestantischen Prediger Russlands“ prospektā Zonntāgs jau raksta par šo savu nodomu.

Notika dzīva sarakstīšanās starp ievērojamākiem Zonntāga pulciņa biedriem: Harderu, Girgensonu, Berentu, Rosenplānteru, Brokhuzenu un Watsonu. Vispirms gribēja pierunāt

Harderu par žurnāla vadītāju, bet tas aizbaidinājās ar slimību. Girgensons no sākuma bija mierā šo darbu uzņemties (1843. g. 17. decembra vēstule), ja piedrojas Zonntāgs, bet pēdējais to neuzņēms. Pēc Girgensona nāves visvairāk interesējās par žurnāla lietu Rosenplānters, jo viņš, dzimts valmierietis, prata labi latviski un savā darba vietā Pērnavā jau izdeva līdzīgu žurnālu igauņu valodā; savā vēstulē Dr. Napierskim viņš pat sniedz jau sīku nodomātā žurnāla prospektu 18 punktos. Arī Ikšķiles mācītājs Brokhuzens 1822. gadā piesūta Zonntāgam pilnīgi izstrādātu žurnāla plānu, bet apstākļi aizvien vēl neatļauj realizēt šos plānus. 1824. gada 29. janvārī Rosenplānters raksta Zonntāgam, ka Pērnavā Markvardta tipografijā esot latviešu burti, un viņš izdošot vienu burtnīcu „Beiträge zur genauern Kenntniss der lettischen Sprache und Literatur“, bet arī šis nodoms nerealizējās. Beidzot šo nodomu izveda Latviešu literāriskā biedrība, izdodot savas ievērojamās „Magazīnas“, kur nu sāka krāt un publicēt visādus rakstus par latviešu valodu, etnografiju, senvēsturi.

9. novembrī 1817. gadā Zonntāgs nolasa Jelgavā „Sentiment über den Watsons Plan“ — par „Latviešu avīzes“ izdošanu (Jahresverhandlungen der Kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst 1817). Zonntāgs atzīst latviešu avīzes vajadzību un svarīgumu, jo latvieši ir izglītības spējīga tauta. Ja Watsons saka, ka dažos Kurzemes apvidos $\frac{1}{2}$ un dažos $\frac{2}{3}$ latviešu ir analfabēti un no 500 cilvēkiem labi ja viens prot rakstīt un ar cīpariem rēķināt, tad Zonntāgs liecina, ka Vidzemē $\frac{2}{3}$ iedzīvotāju prot lasīt. Uz Watsona apgalvojumu, ka latvieši ir ļoti vienaldzīgi pret grāmatām un lasīšanu, ka atzīst tikai bībeli, dziesmu grāmatu, katķismi un kalendāru, bet pārējās grāmatas sauc par niekiem, Zonntāgs ieteic savu jau agrāk minēto metodi: sniegt laicīgas ziņas avīzē un grāmatas komentāru veidā pie bībeles tekstiem. Tādā kārtā vajaga radīt zemnieku enciklopediju ar ziņām no dabas zinātnēm, fizikas, antropoloģijas, vēstures u. t. t., kas derētu priekšā lasīšanai svētdienās. Ja zemnieki ciena kalendāru sēšanas nedēļu un laika pareģošanas dēļ, tad vajaga arī šo kalendāra literāriski zinātnisko daļu padarīt interesantu un zemnieku attīstībai pieejamu. Nevajaga žēloties, ka zemniekiem

grūti pieklūt, grūti viņu sasniegt un viņam pateikt, kas vajadzīgs; ka zemnieks tikai uzklausa mācītāju un muižnieku. Ja avīze (projektā „Mēnešu Avīze jeb padomdevējs pie tās jaunās brīvēstības būšanas“) sniegs civīl-valdības (muižnieku) rīkojumus un mācītāju ziņojumus par draudzēm, ja bez tam būs ievietoti sludinājumi par zirgu zādzībām un citām lietām, kas zemnieku interesē, gan tad avīzi pirks un lasīs. — Vatsons latviešu raksturā atklāj: „Sinn für Politik“ — vēlēšanos visu uzzināt, kas notiek valstī un ārpus tās un arī slepenu dziņu, kur iespējams, piebilst savu vārdu klāt. Zonntāgs aizrāda, ka Jaun-Piebalgas mācītājs Girgensons, kuŗu viņš dēvē par ļoti labu latviešu pazinēju, atzīmējot latviešu raksturā arī jauku humoru, tādēļ avīze varot arī ierosināt uz jokiem un politizēšanu, kā Vatsons to domā. Lai ļaudis ieinteresētu priekš avīzes, tad pēc pabeigtas dievkalpošanas baznīcā ķesterim vajadzētu avīzi skaļi nolasīt priekšā sapulcētiem labā laikā pie baznīcas durvīm, sliktā laikā — baznīcas krogā. Ja ķesteris ir piekūsis no lielas dziedāšanas baznīcā, tad lai avīzi lasa priekšā viņa uzraudzībā kāds cits. Šo priekšā lasāmo avīzes eksemplāru var abonēt uz draudzes rēķina. Par visām lietām esot jādibina latviešu literāriskā biedrība, kā to jau esot darījuši pie igauņiem Rozenplānters un Māzings.

Mans uzskats ir, ka Zonntāgs nav pietiekoši labi mācējis latviski runāt, jo viņš maz piedalās pats personīgi pie bērnu pārklaušināšanas laukskolās, bet vairāk paliek klausītāja un novērotāja lomā. Arī tikko no Vatsona minēto vārdu „nieki“ Zonntāgs savā „sentimentā“ atkārtoto par „niekas“; zīmīgi arī, ka viņš neuzņēmās valodnieciskā žurnāla rediģēšanu, kur aizvien citos gadījumos viņš labprāt lika rokas pie katra darba, bet tagad šo darbu centās par katru cenu uzvēlt viņa slavētiem latviešu valodas lietpratējiem; arī par Zonntāga varbūtēju sprediķošanu latviski neesmu atradis nekādu ziņu, kaut gan viņš ir iesvētījis daudz jaunceltu baznīcu: Ēvelē, Lazdonā, Liezerē, Valkā, Ērgēmē un citur.

Stāvēdams Vidzemes baznīcas priekšgalā, Zonntāgs ir darbojies līdzī visās svarīgākās baznīcas dzīves nozarēs. Vislielākais viņa darbs ir baznīcas liturģijas kārtība un noteikumi visām Krievijas ev.-luterticīgām draudzēm (Geschichte und

Gesichtspunkte der allgemeinen liturgischen Verordnung für die Lutheraner in Russischen Reiche. Riga. Häcker 1805). Šis darbs tikā izsaukts no tā, ka ļoti konservatīvā Kurzemes bruņniecība bija žēlojusies valdībai, ka daži mācītāji ievēd dievkalpojumos dažādus jauninājumus. Starp novatoriem bija minēts arī Zonntāgs. Tā kā šo liturģijas lietu vajadzēja jo ātri un vispārīgi nokārtot, tad tika iecelta „liturģijas komisija“, kurā piedalījās delegāti no 3 Baltijas provincēm, Somijas un Pēterpils. Sēdes notika Pēterpilī, Zonntāgs bija sēžu protokolists, kādēļ arī šai darbā ir jo stipri izmanāms Zonntāga iespaids.

Vispirms Zonntāgs aizrāda, cik grūti ir veikt šo darbu, jo liturģijai jākalpo izglītotiem un analfabētiem, viņai jāapmierina liberālie un ortodoksālie luterāņi un viņai jābūt uzrakstītai 8 Krievijas tautu valodās, pie kam provinciālkonsistorijām jāatstāj vēl zināmas brīvības. Vislielākā grūtība rodas no valsts prasībām, kas grib padarīt reliģiju par „valsts palīgu“, par kādu „iekšēju policiju“. Vēl jābaidās no tā, ka sastingušās formulas netiek aizvietotas ar tik pat nedzīvām jaunām. Tādēļ Zonntāga prasība ir: pēc iespējas maz formālisma un rituālisma, vairāk humānitāru domu un vielas. Kur nevar iztikt bez formulām, tur lai pakalpo vienkārši bībeles panti. Zonntāgs saka, ka baznīcai jābūt kā klusai, bet dzīves prieka pilnai cilvēka dzīvojamai telpai. Kas attiecas uz kultu, tad visi jauninājumi ir jāuzskata vairāk kā materiāls, ne kā stingri priekšraksti. Arī ārīšķībām reliģiskā dzīvē ir sava liela nozīme: rituāls un reliģija ir savā starpā kā miesa un dvēsele. Garīdzniekam nav jārunā kanceles tonī, bet vienkārši, cilvēcīgi un tomēr ir jāuztur iekšējs miers un cieņa. Viņa uzdevums nav cilvēkus atgriezt, bet iegūt.

Zonntāga praktiskais kriticisms netika aizvien akceptēts, kā to rāda manuskripta un drukā iznākošā darba salīdzināšana. Kazuālijas līdz tam vēl nemaz nebija agendāriski noteiktas, tagad tiek izveidota galvenos vilcienos kristīšana, konfirmēšana, laulāšana, mirušu apbedīšana, mācītāju ordinēšana. Visos tekstos ir izmanāma apgaismības, ideālisma un kriticisma sinteze, ko apliecina vēl tālāk Zonntāga grāmata: „Formulare, Reden und Ansichten bei Amtshandlungen“. Riga, 1807. 3 Bände.

1813. gadā parādījās drukā pie Häckera Zonntāga darbs „Kurzer einfacher Inbegriff der christlichen Religion“, kas redzami norāda, ka autors piegriezās bībeles kriticīsimam, novērsdamies no racionālisma. „Kas mums jāzin par kristīgo mācību, to mums māca Dieva vārds, mūsu saprāts un sirdsapziņa“. Tā tad pirmā vietā Dieva vārds, Lutera principium primum. Šajā darbā vairs tikko izmanāma apgaismotība, vairāk valda ideālisms un pozitīvais kriticisms. Kanta katēgoriskais imperatīvs rada to stāvokli, kas Zonntāgu paceļ pāri ikdienas dzīvei.

Nākošais lielais Zonntāga darbs ir — bībeles biedrības nodibināšana Rīgā, kas darbojās kā Pēterpils bībeles biedrības nodaļa. Tautas zemākos slāņos esot vēlēšanās iegūt sev bibli: uz 500,000 latviešiem labi jā esot 100,000 bibliju. Izglītotie izturoties pret bibli vienaldzīgi, kas esot jānovērš. Tālāk savā runā „Ueber den Zweck und Plan der Rigaischen Bibelgesellschaft bei der Gründung derselben den 23 Juni 1843“ Zonntāgs atspēko 3 apgaismotāju uzbrukumus bibli: 1) bibli esot piedauzības, 2) bibli esot mānticības avots, 3) bibli esot vainīga pie neticības. — 1877. gadā Zonntāgs raksta, ka bībeles esot vajadzīgas sevišķi latviešiem, kas tikko atsvabinās no dzimtbūšanas un iet jaunai garīgai dzīvei pretī. Līdz 1823. gadam jau bija izplatītas latviešu valodā 4396 bībeles un 15.290 jaunās derības par 11.000 rubļiem.

Bibli aizstāvot, Zonntāgs griežas ar viskarstākiem, stipri asiem un neapvaldītiem vārdiem pret Volteru, nosaukdams viņu par — „Ober-Apostel des bösen Geistes neuester Zeit, kas atkal mums pierāda Zonntāga neiecietību un karstasinību.

Pēdējais lielais Zonntāga darbs, kas tika pabeigts 5 gadus pēc viņa nāves, bija baznīcas satversme. Laikmetā, kad notika lieli politiski satricinājumi un sociālas pārmaiņas, arī baznīcas dzīvē vajadzēja rasties pārmaiņām. Uz divām frontēm Zonntāgam vajadzēja aizsargāt vietējo baznīcu — pret Vidzemes muižniecību un pret Krievijas valdību. Zonntāgs enerģiski apstrīd muižniecības jus episcopale (vēstules Pēterim fon Goetce — Rīgas pils. bibliotēkā), bet pret valdības jus episcopale viņam nav ko iebilst. Viņš nevēlas nodot baznīcu

tikai valdības rokās, virskonsistorijai Pēterpilī jābūt tikai augstākai apelācijas iestādei, bet ne valdinieki par baznīcu; labāk tad palikt pie vietējām, kaut arī nepilnīgām iestādēm. Kā draudošu piemēru Zonntāgs pieved Kurzēmi, kas ir nodevusi baznīcas tiesības valdībai. Nu sekas ir, ka Kurzemē zin runāt par nopirktām mācītāju vietām un viltus ceļā iegūtiem prāvestu amatiem. Zonntāgs grib paturēt vidus līniju. Visus iebildumus, kā augstākās garīgās instances pārceļšana uz Pēterpili stipri un bīstami attīstis un pacels latviešu un igauņu nacionālo sajūtu, Zonntāgs atspēko ar teikumu, kas izsauc mūsos izbrīnu un kuŗu viņam gan nekad nepiedos neviens latvietis, ne igauņi un proti: „Der Übergang der Nationalen in die Deutschheit wird sich allmählich von selbst machen.“ Šie vārdi rāda, ka arī liels gars var savos spriedumos maldīties un, kā jau agrāk teicu, ka Zonntāgs neko nav zinājis par latviešu tautas gara mantām, kas viņus ir pasargājušas no katras pārtautošanas un jau toreiz apzīmogojušas par garīgi patstāvīgu tautu.

Atstājot Pēterpils konsistorijai vienīgi apelācijas iestādes tiesības, Zonntāgs cerēja baznīcu pasargāt brīvu no muižniecības un no Rīgas pilsētas uzņēmšanās. Viņa ideāls bija: baznīcas iespējamā brīvība. Šajā baznīcas satversmes darbā Zonntāgs stājas sakaros pat ar Pēterpils galma aprindām, ķeizars viņu ir pieņēmis audiencē (Zonntāga vēstule no 1825. gada 9. janvāra, adresāts nezināms, Rīgas pils. bibliotēkā). Ķeizars starp citu prasījis, kā Vidzemē sadzīvo luterāņi ar reformētiem? Zonntāgs ir atbildējis, ka ļoti labi: viņiem esot kopēja dziesmu grāmata, Zonntāgs dažreiz sprediķojot Rīgas reformēto baznīcā un Jelgavas reformēto mācītājs noturot savas draudzes dievkalpojumus luterāņu baznīcā. Un kā sadzīvojot ar hernhūtiešiem? prasījis ķeizars. Zonntāga atbilde skanējusi: „Ihr Umsichgreifen wird noch gerade bedenklich“. Spriest par šīs Zonntāga atbildes pareizību šķiet šeit nevietā, bet nāk prātā kāds cits viņa izteiciens: „Kamēr man rokā krusts, es nepazīstu politiku, bet tikai cilvēku mīlestību.“

SKOLA UN PAIDAGOĢIJA

Erna Freija

Bērnu un jaunatnes literatūra.

Katru gadu ap Ziemas svētkiem mūsu grāmatu izdevniecības izdod lielā skaitā literatūru, kas domāta bērniem un jaunatnei. Arī šogad liels ir šādas literatūras izdevumu skaits. Ievērojot to, ka mūsu ticības mācības stundām skolā un arī mājniecībā ir nepieciešama literatūras ētiskā un reliģiskā viela, un ka mūsu bērniem un jaunatnei ir vajadzīga laba lasāmā viela, gribam te sniegt pārskatu par svētku laikā izdoto bērnu un jaunatnes literatūru, aizrādīt uz šīs literatūras reliģisko un ētisko vielu un dot par to vērtējumu.

Visu izdoto bērnu un jaunatnes literatūru varam iedalīt divās lielākās grupās. Pirmajā ietilpst grāmatas ar spilgtiem dabas un bērnu dzīves notēlojumiem, kur bērnu darbi un nedarbi norit parastā dienu gājumā. Turpretī otrā grupā ietilpst tās grāmatas, kuŗu viela stāv ārpus parastības, un no kuŗām dveš pretī mazo zēnu meklējumu, piedzīvojumu, pasaules redzēšanas un savrūpdzīves kāre, kas izaug no vienreizējas apņemšanās iet uzmeklēt tādu vietu, kur vairs lielo cilvēku uzliktais darbs un grūtums neierobežotu paša izvēlēto dienas gaitu. Šī piedzīvojumu kāre tad arī beidzas ar lielākām vai mazākām pieredzēm un jaunā prāta atziņām par dzīves un darba likumībām.

I.

K. Spilva, „Jurīša draugi“ (113 lp.). Izdevis Valtera un Rapas apgāds. Grāmatā ir vairāki mazi stāsti, kuŗos bērnam tuvākie mājas dzīvnieki: kaķis, suns un gailis aplūkoti un nostādīti tādā tuvībā, ka tiešām tos var saukt par viņa draugiem. Visus mazā Jurīša rotaļas priekus un bēdas, kad neizdodas tā kā ir domāts un gribēts, Spilva izsaka bērnam saprotamā valodā. Nozīmīgāki ir stāsti: „Jurītis tā vairs nedarīs“ un „Brauciens pāri tiltam“. Pirmajā Jurītis

aiz neuzmanības un draiskulības viņam uzticēto darbu padara ar tādu kļūdu, ka mazajā sirdī izaug laba apņemšanās tā nekad vairs nedarīt. Otrā stāstā autors pieskaņas meliem un mazais lasītājs te skaidri sajūt, ka meli padara sirdi smagu un atņem tai prieku (105., 106.), ko var atdot tikai atzīšanās mātei (112., 113.). Šo atzīšanos gan vajadzēja autoram panākt un parādīt citādā veidā, un ne savukārt ar mātes melu palīdzību par tiltu, kam nevarot pārklūt bērni, kas melojuši. Grāmata iespiesta lieliem burtiem un illūstrēta ar mazam bērnam saprotamiem K. Krauzes zīmējumiem.

Nikolajs Kalniņš, „Kūleņu metēji“ (82 lp.). Izdevis A. Gulbja apgāds. Šī grāmata raksturīga ar īpatiem iedalījumiem, ko autors ir nosaucis par kūleņiem. Iedalījums izaug dabīgi no grupējamās vielas, jo katra nodaļa — kūlenis dod kādu agrāk bērnam neizprastu un nezināmu dzīves gudrību. Tā piem., pirmo kūleni autors nobeidz vārdiem: „Tas bija pirmais kūlenis. Es sāku redzēt bailes.“ Bailes viņam rodas pēc kritiena, kāpelējot pa aizliegtām vietām (29.). Otrais kūlenis liek saskatīt kā no liela kāruma izaug bērna meli. Trešais kūlenis parāda postu, kādu var izdarīt bērns, kas alkst redzēt uguns krāšņumu tā daudzējādos veidos, un kas, izsprukuse no bērnu rokām, parāda, ka zem zeltītā mēteļa tam ir vēl otrs — melnais nāves mētelis (60.). Ceturtais kūlenis liek izjust kaunu, kas rodas tad, kad dara pāri vecai nespējniecei. Piektais kūlenis māca redzēt dzīvi. Tanī autors liek mazajiem zēniem izdomāt kā un kur var iemācīties dzīvot, jo viņi bieži dzird lielos sakām: „Jums, puikas, jāmacās dzīvot.“ Peldēt var iemācīties ezerā, sienu plaut plāvā, art tīrumā, bet kur lai macās dzīvot? Jautājot to tēvam viņi dzird atbildi: „Dzīvot ir jāmacās dzīvē. Ja tu šodien kaut ko novēro, ka tas nav labi, tad rīt tā vairs nedari“ (74.). Šī atbilde zēnus neapmierina — jo kur tad ir dzīve? Te autors ļauj skatīt, ka dzīvi izmanīt un just var tikai tādos brīžos, kad skaidri zin, ka nupat būs visam beigas, ka nekad vairs neredzēs cilvēkus, sauli, zemi un nekad neredzēs pats sevi (81.).

Šī grāmata sarakstīta ar lielu sirds siltumu un gaišu skatu bērnu nedarbos, kas būtībā nav nedarbi, bet gan lielās

pētīšanas un zināt gribas, kustību un spēka, iedomu un iztēles rezultāts (47., 48.). Tāpat ar prasmi Kalniņš parāda, ka nevar ilgi dzīvot ar netīru sirdi, ka arī to vajaga atsvabināt no putekliem. Bērnu nedarbus autors nosauc par sirds putekliem, kas gaida savu sestdienu, lai varētu tos nomazgāt (60., 61.). Grāmatu ar lielu interesi un patīku var lasīt ne tikai bērni, bet arī pieaugušie.

Jūlijs Sīlis, „Ziedošā liepa“ (127 lp.). Izdevis Latvijas vidusskolu skolotāju kooperatīvs. Grāmatā ir astoņi stāsti, ko autors nosauc par bērnu stāstiem. Lielākā daļa no tiem (piem., Ziedošā liepa, Meitenes uz ezera, Posta svētdiena u. c.) rāda skolnieku viesošanos lauku sētās, neiekļaujot tās tomēr lielajā darba ritmā. Pilsētas bērnu, salīdzinājumā ar lauku bērnu, autors rāda drošāku, valodā atjautīgāku un ar to arī visiem patīkamāku (piem., Lilla stāstā „Posta svētdiena“ un Raibais stāstā „Ar slidām pa Āres upi.“) Tāds nostādījums tomēr nav pareizs, jo taču jāatzīst, ka istā drosme un atjautīgums nepastāv runāšanā, bet gan darīšanā. Visumā šie stāsti ir negatavi un daudz kas še mākslīgi konstruēts.

Augusts Mežsēts, „Saulainā pagalmā“ (109 lp.). Izdevis Ziedoņa Kukura grāmatu apgāds. Šī grāmata ir stāsts, kas sākas ar mazā Jāņuka agrās bērnības neskaidrām atmiņām par braucieni uz baznīcu un beidzas ar mūža drauga izvēli. Tā ritmu noteic Druvukalnu mājas spraigās darba gaitas. Ļoti īpata ir vieta, kur autors rāda kā Jāņuks top par Jāni — tas ir tanī brīdī, kad audžu tēvs runā ar viņu kā pieaugušu cilvēku un, vērtējot viņa darbu, saka: „tad mēs abi vēl izdarīsim lielas lietas Druvukalnā“ (49., 50.). Tikams un raksturīgs ir mājas dzīvnieku — suņa (nodala „Dukša pēdējā diena“) un zirga („Svešā mājā“) nostādījums attiecībā pret cilvēku. Te ietverts daudz siltu domu un jūtu, kas prasa milēt dzīvniekus, cilvēka darba palīgus. Jāuzsver lielā zemes mīlestība, kas vijas cauri visai grāmatai un savu augstāko kāpinājumu sasniedz vecā Druvukalna saimnieka vārdos: „Druva — nobriedusi druva. Tā ir kā bērns, ko esi izaudzinājis. Tu esi naktis domājis, sapņojis, cēlies rītos agri, pirmo vagu dzinis, kad pirmais stars pārslīd birztaļas

galotnēm, esi darbā dedzis līdz saulei, dzīvības un augšanas kārē noreibis... Druva, tas ir vesels mūžs — no zemē iemestas sēklas līdz zeltainām vārpām stiebru galos... Mirstošā sēkla atdod savu dzīvības noslēpumu un augšanas spēku vārpu paaudzēm... Neatrisināmais mūžības noslēpums: iesniegties dzīves nebeidzamībā...“ (105.). Mīlestībā uz zemi un druvu cilvēks saaug ar dabu, „iemin Dieva prāta ceļus ar savām domām un darbiem“ (72.). Šādās domās slēpjas Augusta Mežsēta grāmatas ētiskā vērtība un spēks. Jāatzīmē vēl jaukā A. Krūkas illūstrācijas, kas raksturīgi piesaistās tekstam.

Alberts Sprūdžs, „Zelta lietus“ (147 lp.). Izdevis Valtera un Rapas apgāds. Grāmatā ir vienpadsmit stāsti, kas visi vairāk vai mazāk skar bērna dzīvi un saista to ar darbu. Tur ir zēns, kas ilgojas pēc sava kūlēja un redzot plaukstā pirmo naudas gabalu, kas dots šim nolūkam, izjūt pa visu pasauli nolīstot zelta lietu (22., 23.). Cits zēns stāstā „Ezera prieks“ ir tik liels daiļuma mīlētājs, ka viņa tēvs savā sirdī vēlās, kaut šis ezera prieks dēla spēka gados pārvērstos tikpat dziļā un skaistā darba priekā (42.). Tad tālāk zēnu pāris, kas ieliekot burvja pāksti žīda ratos; grib sev iegūt lietas, kādas tur nemaz nav. Un zēniem ir dusmas, ir kauns, ir žēlums, kad vecais Vītola tēvs saka, ka stāsts par burvja pāksti ar deviņiem zirņiem ir bijis tikai joks, jo nekas dzīvē nekrit no gaisa (59.). Šo domu, ka viss ir jāiegūst ar darbu, tālāk turpina stāsts par maziem uzņēmīgiem zēniem, kas saslimušā tēva vietā nocērt, sastrādā un izved mežā nopirkto kokus. Stāstā „Saule līdumā“ ietverta liela zemes un tēvzemes mīlestība. Tanī uz katru lasītāju runā kvēlais aicinājums: „Mīļējiet šo zemi un viņa jūs svētīs mūžu mūžos. Cienījiet sarkanbaltsarkano karogu, jo viņš ir mūsu brīvība, lepnums un gods!..“ (125.). Visus šos stāstus noslēdz stāsts par zēna izjūtām un pārdzīvojumu, turot rokās pirmo grāmatu. Sprūdžs te ar dziļu izjūtu saka: „grāmata nes līdzī sev kādu klusu brīnumu, kuŗu izjūtu ka burvja glāstu. Grāmatu uzskatot vien jau ir tā, it kā dvēselē nolītu zelta lietus“ (147.). Autors šinī grāmatā tiešām kā zelta lietum pār lasītāju liek nolīt darba, saderības un tēvzemes mīlestības tikumam.

Pie pirmās grupas pieder arī daži tulkojumi.

M. Kibers, „Jaunais dzīvoklis“, atstāstījusi O. Matisonē (72. lp.). Izdevis Valtera un Rapas apgāds. Grāmata domāta mazākiem bērniem un ir iespiesta lieliem bērniem. Saturs par lāču ģimenes klizmām, meklējot dzīvokli, ir bērniem labi izprotams. To labi papildinā J. Sternberga uzskatamie un izteiksmīgie zīmējumi, kur lāča ķermeņa stāvoklis jau izteic zināmu darbību, patiku vai nepatiku.

Laura Fītinghofa, „Aizmežu bārenīši“, tulkojusi Ieva Celmiņa (214. lp.). Izdevis Valtera un Rapas apgāds. No visas pagājušā gadā tulkotās bērnu literatūras zviedrietes Lauras Fītinghofas grāmata sniedz visvairāk reliģisko un ētisko vielu. Autore stāsta par septiņiem bāra bērniem, kas no Zviedrijas neražas un bada piemeklētiem ziemeļu apgabaliem iet uz dienvidiem meklēt sev maizi un māju. Viņiem tālajā ceļā, aukstā ziemas laikā klājas dažādi. Grūtā brīdī, kad lielajā mežā māc bailes, mazie dzied par Jēzus mīlestību un debesīm, stipri ticot, ka debesīs būs viņiem palīgs (21.). Vecam Tūbeņu Pellem, kuŗa būdiņā nosalušie un izsalkušie bērni atrod patvērumu no puteņa, liekas, ka pats Dievs būtu sūtījis viņam savus eņģelus, lai viņam parādītu, ka degvīnā ir posts un ka no pirmā malka ir jāsargās (34.). Tāpat dziļa un patiesa ir doma par pašsavaldīšanos — ņaudzēkli, kas katram ir nepieciešams un kas jāuzmauc tad, kad ceļš iet gar krogu, jeb kad tabaka sitās nāsīs (159.). Bērni viens par otru rūpēdamies iet no mājas uz māju sastapdami gan labus, gan ļaunus cilvēkus, līdz visi septiņi atrod sev paliekamu vietu. Dažās mājās uzņem divus, dažās vienu bērnu un visur viņiem līdzī iet labums un svētība. Autore par gaŗo bērnu gājienu beigās saka, ka „bērni, kas no saviem vecākiem mācījušies turēt godu un tikumu, nes svētību visiem, lai tie ietu kur iedami (213.). Vēl būtu jāmin lielākā zēna Antes runa, ko viņš spēlējot mācītāju saka savai rotaļu draudzei. Te bērns runā uz bērnu par labo Dievu, kas grib lai viņu mīl un lai redz viņa darbus. Bērna paļāvības un ticības pilna ir viņa lūgšana par mazajiem brāļiem un māsām (193., 194.). No šīs runas izriet Antes apzinātā vēlēšanās būt mācītājam un paust cilvēkiem to, ko māte viņam mācījusi (197.). Notiek tā,

ka viņam ir jāiet šī taka, ko ir nospraudušas un saglabājušas mātes lūgšanas (199.). Šīs grāmatas lapas pusēs autore ir iesējusi labu sēklu, kuŗa tālāk izbirst lasītāja dvēseles laukā. Tās ir sēklas, kuŗas nevar nedīgt, bet uzdīgstot māca cilvēkam, kā bērnam, tā pieaugušam, ticēt uz Dievu un dievbijībā būt labam. Grāmatai piemīt apgarotājas spēks.

Lauras Fītinghofas grāmatai tulkotāja Ieva Celmiņa ir devusi tik labu, īpatu, niansētu un labskanīgu valodu, ka arī pieaugušam lasītājam ir tikami to lasīt. Grāmatu sevišķi var ieteikt svētdienas skolām kā ļoti labu palīgvielu.

Marija Hamsūne, „Langerudas bērni“, tulkojusi Lize te Skalbe (181 lp.). Izdevis Valtera un Rapas apgāds. Marija Hamsūne paver mums skatu Norvēģijas kalnu ganībās, spēcīgi rādot pusmežonīgos skaistos mežus, purvus, akačainos ezerus un liek šai apvidū vasarā dzīvot un strādāt mātei ar četriem bērniem, no kuŗiem vecākie uzņemas gana pienākumus. Autore ļoti dzīvi notēlo šo četru bērnu dzīvi sākot ar pavasari un beidzot ar rudeni, kad lopi atgriežas no kalnu ganībām. Viņa interesanti parāda, kāda bagātība paveras maza bērna dvēseles skatam, ja viņš augu dienu pavada iekļāvies dažādās dabas norisēs. Te maz pamazam bērnam atstāj apziņu par sava pienākuma pildīšanu (81., 84., 159.). Vietām spēcīgi pavīd vaļīgo dienu prieks un nebēdība, kas apdvesta ar jauku mazo ļaužu humoru. Vaļās brīžiem mijoties ar pienākumu, lasītājs saskata veselīgo brāļu sacensību un vecākā brāļa atziņu, ka „Dievs klausā lūgšanu un spēj savu varu parādīt (85.). Šī grāmata no pat sākuma līdz beigām rāda kā mazie bērni neapzinīgi un ar apziņu reizē iekļaujas un ieaug lielā darba gaitā un ritmā. Tulkojums ir labs — ar labu gleznainu valodu; bērnu draugi var priecāties par šo grāmatu, kas mūsu bērniem paver skatu Norvēģijas bērnu vasaras dzīvē.

No sacītā redzams, ka viena otra no aplūkotām grāmatām noder ticības mācības skolotājiem un ir ieteicama bērniem un jaunatnei lasīšanai.

E. Kīsis

Ticības mācības stunda 5. pamatskolas klasē: līdzība par sējēju.

Stundas mērķis — atziņa, ka mums arvien jābūt gataviem Dieva vārdus uzņemt, paturēt un tiem sekot, resp. pēc tiem censties dzīvot.

Stundas viela: Līdzība par sējēju.

Mācības līdzekļi: Skolotājas stāsts, skats: sējējs un sēšana.

I. Atskats uz iepriekšējā stundā izņemto vielu.

Lai pārbaudītu, kā skolēni piesavinājušies iepriekšējā stundā izņemto vielu un saistītu to ar jauno vielu, lieku vairākiem skolēniem uzdoto atstāstīt.

- A. Skolēni stāsta — līdzību par uzticētiem talantiem.
- B. Līdzības iztirzājums.
 - a. Mantas daudzums (Talanta lielums mūsu naudā).
 - b. Mantas uzticēšana (pēc spējām).
 - c. Līdzības pamatdomas — 1. Čakli bērni palīdz Tēvam. 2. Kam vairāk dots, no tā arī vairāk prasa.
 - d. Spējas.
 1. Atsevišķu cilvēku spējas (mākslinieku, rakstnieku, zinātnieku, aroda, amata spējas).
 2. Skolēnu spējas.
 3. Kā izkopt spējas. (Darbā.) Piem. cit. no dainām:

Acis darba nebijās,
Rokas darba nebijās,
Rokas darba nebijās,
Zinājās padarot.
 4. Spēju nozīme (palīdz izkopt darbu un visu labāk veikt).

Pāreja uz jauno vielu.

Bet vai katrreiz mēs izlietojam lietderīgi savas spējas, darīdami labus darbus? Mēs zinām, ka nē, jo bieži mēs savas spējas izlietojam kaitējot saviem līdzcilvēkiem, jeb arī at-

stājam pavisam novārtā, tās neizkoptami. Bet kas mācāmums tā nedarīt, kas palīdz mums atšķirt labus darbus no ļauniem un tikai labu darīt? (Dievs, vecāki, audzinātāji, mācītājs).

Tā tad, mīlie bērni, jūs redzat, ka visu labu darbu un visa labā pamatā ir vispirms jāliek labas pamācības. Labas pamācības vispirms mums sniedz mūsu vecāki, tad vēlāk skolotāji, audzinātāji, mācītājs. Tomēr galvenais ceļa rādītājs mūsu darbā un visā mūsu dzīvē arvien ir Dievs, kurš uz mums runā caur svētajiem rakstiem. Tikai mēs nē katrreiz to gribam dzirdēt un uzņemt. Un par Dieva vārdu uzņemšanu Jēzus arī stāstīja kādā līdzībā, un tā ir — līdzība par sējēju.

II. Jaunās vielas apstrādājums.

Līdzība par sējēju, tāpat kā līdzība par talantiem, ir ļoti pamācoša un arī ļoti skaista. Te atkal Jēzus parādās kā liels mākslinieks, kas visu novērojis un prot skaisti attēlot. Jūs zināt, bērni, ka Jēzus reti savus mācekļus un citus sekotājus mācīja sinagogās, bet gan brīvajā dabā, gan zaļajās kalnu nogāzēs, gan ezera piekrastē, gan vienkārši ejot cauri laukiem un druvām. Jo, redzat, bērni, Jēzus laikā satiksme Palestīnā notika vairāk kājām. Lielie satiksmes ceļi bija reti un tāli viens no otra, un tāpēc laukus un druvas šķērsoja kājceļiņi. Par tiem tad nu arī Jēzus bieži gāja ar saviem mācekļiem, kur vārpas sitās viņa vaigos, skats varbūt slīdēja pāri zeltītai druvai, jeb kavējās uz brīdi pie skaistās rudzu puķes zilā ziediņā. Bet Jēzus arī redzēja, ka kājceļiņos labība tika izmīta un neauga. Tāpat viņš vēroja, ka ne visur vilņojās kuplas druvas, jo biezas zemes kārtas vietā bieži gadījās akmenājs, ko sedza tikai plāna zemes kārtiņa. Tur zemkopja pūles vāji, jeb nemaz nenesa augļus, jo lauki izkalta. Tāpat Jēzus vēroja, ka daudzus laukus pārspēja nezāles — ērkšķi. Tie auga tur bez sēšanas un bija grūti iznīcināmi, jo dziļi laida zemē saknes. Tie bieži pārspēja un nomāca zemkopja sējumus un kuplās druvas vietā izauga nezāļu lauks. Tas Jēzu skumdināja, jo viņš zināja, ka te zemkopis nebija pietiekoši pielicis visus savus spēkus, lai tos iznīcinātu. Visvairāk Jēzu iepriecināja skaisti zaļojošie, spēcīgi augošie sējumi, kuri stāstīja par rūpīgu un cen-

tīgu darbu, kuŗi rādīja, ka te vēlāk atkal viņosies zeltītās druvas, smagi nolieksies vārpas, nezdamas bagātīgu ražu.

Visu to vērojot, Jēzum kā lielam māksliniekam radās skaistā līdzība par sējēju un viņš to stāstīja saviem mācekļiem. Lūk. 8,4—9.

„Sējējs izgāja savu sēklu sēt; un sējot cita krita ceļmalā, tapa samīta, un putni to apēda. Cita krita uz akmenāja un uzdīgusi tā sakalta, tāpēc ka tai nebija mitruma. Cita krita starp ērkšķiem, ērkšķi uzauga līdz un to apmāca. Cita krita uz labu zemi, tā uzdīga un nesa simtkārtīgus augļus. To sacījis viņš sauca: kam ausis dzirdēt, tas lai dzird.“

(Šo līdzību vispirms jautājot skolēnus atkārtu, tad vēlreiz atkārtojot kāds skolēns to atstāsta.)

B. Iztirzājums.

a. Tā kā zeme kļūst laba, kad to rūpīgi kopj un sagatavo, tad varbūt kāds no jums, bērni, zin man pastāstīt — kādi ir zemes sagatavošanas darbi? (Uzaršana, ecēšana, sēšana.) Kāds pēc apstrādāšanas kļūst tīrums? (Miksts, irdens, tirs.)

b. Sēšana. Vai visi esat redzējuši sēšanu un sējēju? (Parādu sēšanas skatu.) Jautāju, vai kāds no skolēniem nav lasījis Annas Brigaderes stāstu par sēšanu. Nolasu to:

„Annele stāv lielā izbrīnā. Jocīgi staigā tēvs. Augsti celtām, vieglām, it kā diedziņā iekārtām kājām. Kā ceļ vienu kāju, roka slīd lielā, kaklā pakārtā grozā, kā ceļ otru kāju, roka kā zibens aizsviež pelēku migliņu. Migliņa tūlīt iegrimst zemē. Nekad kāja nepamīnas ātrāk, roka nepagausina savu sviedumu. Un tā bez gala. Ko viņš tur sviež? Tie varētu arī būt tik lieli putniņi, kā putekliši. Vienā! paķer no groza. Di-vi! Aizsviež pa lauku. Vie-nā! Di-vi! Vie-nā! Di-vi! Annele skaita. Un viņai liekas, ka arī viņai kājas tā sāk cilāties kā tēva kājas. Kad tēvs nonācis sava gājiena galā, viņš apsitās apkārt tik veikli, kā ripa uz apaļas malas un viegli, viegli iet to pašu ceļu atpakaļ.“

Redzat, bērni, te mazā Annele pirmo reiz redzēja sēšanu, pirmo reiz nostājās lielās noslēpumainās varenības priekšā, kur zemē tiek guldīta sēkla, kas vēlāk dīgst, dzen asnus, izaug un nes augļus. Bet cik liels un svēts ir šis darbs, to mazā

Annele vēl nesaprata. Viņa tikai apbrīnoja tēva vieglās un veiclās kustības un domāja ka viņš tur danco pa lauku un tāpēc smējās. Bet māte Anneli pamācīja: „Viņš nedanco, bērniņ, viņš sēj jaunu maizīti. Nesmejies vis, tas ir svēts darbs. Annele palika klusa. „Svēts darbs! Tas ir svēts darbs!“ (Viņa sacīja.)

Arī mums, bērni, šis darbs jāuzskata par svētu, šim dieņiškam maizītes darbam jāmacās izlūgties Dieva svētība tā, kā to jauki rāda arī Apsīšu Jēkabs savā mazajā stāstiņā „Uz tava vārda, Kungs!“ Rakstnieks te stāsta: „Mēs ar graudnieku bijām izgājuši tīrumā aiz rijas pļaviņas. Uzartais tīrums gaidīja sēklas. No arumiem pacēlās pazīstamā zemes smarža, kā aicināt aicinādama arāja vīru kaisīt sēklu viņas klēpī, kas pēc tās ilgojās. Vēl mūsu zemē nebija mests ne graudiņš, šorīt notika pirmā sēja mūsu laukos. Sēklas maiss stāvēja tīruma vidū, zirdziņš arklā, galvu svaidīdams, meklēja auzu paliekas tarbā.

„Nu tad sāksim!“ graudnieks teica. Priekšautu apsējis, viņš piegāja pie maisa un iegrāba sēklu. Tad klusu noņēmis cepuri, nometās sējamās birzs malā ceļos un teica: „Nu tad, Dieviņ, augstais, nāc tu par palīgu un svētī sējumu!“

Arī mūsu tautas dziesmas māca, ka zemkopim jāizlūdzas Dieva palīdzība savā darbā. Piem.:

Dieviņš sēja sudrabiņu
Celmajā līdumā.
Sēj, Dieviņ, man tiesiņu
Vienas birzes platumā.

Dieviņš līda līdumiņu
Ne visiem līdzi līda:
Citam līda šo vasar,
Citam citu vasariņu.

Bet kad sējumi izdevušies, tad arājs priecājas:

Rudzīts meta zelta vilni
Lielajā līdumā,
Arājs prieka nevarēja
Maliņā stāvēdams.

Tā nu redzat, ka šis sēšanas darbs ir liels, bet vēl lielāks ir kāds cits sēšanas darbs, tas ir garīgais sēšanas veids, kur

sēklas ir labās pamācības un par to mums Jēzus arī stāsta savā līdzībā.

Tagad padomājiet, kam tur pielīdzināts tīrums? (Cilvēku sirds labās un sliktās īpašības.)

Kas tad ir sējējs? (Dievs, Jēzus, audzinātājs, vecāki.)

Bet vai mēs katris šīs labās pamācības dzirdam un uzņemam. Nē, jo arī svētos rakstos Dievs saka: „Ar dzirdošām ausīm tie nedzird, ar redzošām acīm tie neredz.“

c. Un, pastāstat arī jūs, bērni, kādus piemērus no bībeles personu dzīves.

1. — cietas sirdis (Kains, Absaloms, priesteris, levīts).

2. — seklas sirdis (jūdi, te sauc osianna, te sit krustā).

3. — netīras sirdis (patmīlība, skaudība, mantkārība, godkārība — Jūda Izkariots).

4. — mīksta, dziļa, tīra sirds (Abrāms, Jāzeps, pravieši, apustuļi).

Piem. iz svētiem rakstiem — 2. 3. baušļi (paskaidrojums)

1. lūgšana.

d. Skolotājs un skolēnu novērojumi par Dieva vārdu uzņemšanu dzīvē.

III. Noslēgums.

Tagad vēlreiz apdomāsim, ko šī līdzība mums māca. Tā māca, ka katru brīdi mūsu sirdīs tiek sēta sēkla tikai mums jābūt gataviem to uzņemt un paturēt un tādēļ mūsu sirdīm jābūt:

1. Atvērtām sēklas uzņemšanai, jābūt gatavām arvien uz klausīt labas pamācības.

2. Jāpatur sēkla — nedrīkstam aizmirst labās mācības, jo arī latv. sakām vārds māca — kas runā sēj, kas klausās ļauj.

3. Sirdis jātur tīras no ļaunām domām, zemām tieksmēm.

4. Tāpat rūpīgi jākopj mūsu sirdīs izsētā sēkla.

Kā mēs to varam?

Ja Dieva vārdu uzņemam un pēc tā cenšamies dzīvot. Būsim čakli, paklausīgi, godīgi, dievbijīgi, jo bībeles pants mums māca un to neaizmirsīsim, kā:

Svētīgi, kas Dieva vārdu dzird un pasargā.

Lūgšana.

GRAMATU APSKATS

L. Adamovičs, Kristīgās baznīcas vēsture. Vidusskolas kurss. Otrs pārlabots iespiedums. Rīgā, 1937. Latv. vidusskolu skolotāju kooperatīvs. 391 lpp. Ies. Ls 3,20.

Mūsu Universitātes baznīcas vēstures katedras profesors L. Ādamovičs veltījis daudz laika arī reliģijas pārdarīšanas jautājumiem. Viņš nevien piedalījies programmas izstrādāšanā un skolotājuursos, bet darbojies arī kā skolotājs un pazīstams kā skolas grāmatu autors. Šai pēdējā darba laukā, Ā., viņa paša vārdiem runājot, spraudis par mērķi, lai grāmatas „ir teoloģiskā, ir pārdarīšanas ziņā atbilstu jaunās programmas prasībām” un izceltos nevis ar apstrādājuma vieglumu, bet solidumu („Ticības mācības stāvoklis Latvijas skolās 1919.—1934. g.”, Rel.-fil. raksti V, 169. sek. lp.). 1925. g. sāka iznākt Ā. pamatskolai domātās 4 burtnīcas „No dzīvības avota”, kam sekoja „Dzidrais avotiņš”, (1926.), „Kristīgās baznīcas vēsture” un „Dzimtenes baznīcas vēsture” (1927.), „Mana skolas grāmata” (ticības mācības nodalījums, (1929.)), „Ceļā uz pilnību” (1928.) un „Pilnības ideāls” (1932.).

Metodes ziņā Ā. seko modernajām reliģijas pārdarīšanas atziņām, kas prasa, lai arī baznīcas vēstures stundām būtu tas pats mērķis, kas Jaunās Derības u. c. reliģiskās vielas stundās, proti — nevis „iemācīt”, bet garīgi ietekmēt, līdzēt veidot reliģisko pasaules uzskatu un modināt latentos garīgos spēkus. Salīdzinot Ā. „Kristīgo baznīcas vēsturi” ar pārējām mūsu skolās lietotām grāmatām, jākonstatē, ka baznīcas vēsturē jaunlaiku atziņas latviešu skolu vismazāk skārušas un ka Ā. darbs pagaidām ir vienīgais, kas saskaņots ar pārdarīšanas un programmas prasībām.

Ā. baznīcas vēstures vielas apstrādājumā vada princips: „sniegt uzskatāmi „konkrētu faktu materiālu, kas dod taustāmu dzīves saturu baznīcas vēstures notikumiem un personām” (gala vārdos „Krist. bazn. vēst.” 1. izd.). Tas pats plašāk izteikts citā vietā: „Baznīcas vēstures notikumiem jātop par ierosinātajiem tagadējā reliģiskā ētiskā dzīvē”. Intellektuālā ziņā — palīdzot izprast un novērst tagadnes baznīcas un reliģijas dzīves parādības. Emocionālā ziņā — dodot ierosu dzīvākai un spēcīgākai reliģiskas ētikas personības attīstībai un darbībai” (priekšvārdos „No dzīvības avota” 4. burtn. 1. izd.).

Tādēļ autors tēlojumos un pārskatos iepinīs vēstures dokumentus, laudams lasītājam dzirdēt lielo personību balsi un ieņemim laikmeta apkārtne. Tikai piezīmes zem teksta paskaidro dokumentu liecības un atgādina, ka mūsu priekšā ir skolas grāmata. Šādi A. kompromisa veidā izdevies realizēt savas prasības pēc baznīcas vēstures lasāmās grāmatas (sk. viņa piezīmes K. Kundziņa grāmatā „Reliģijas mācība un jaunatnes audzināšana”, 170. lp.).

Viens no grūtākiem jautājumiem baznīcas vēstures stundās ir vielas izvēle. Priekškaŗa autori par mērķi stādīja „Dieva valstības“ vēsturi, t. i. rādīt, ka uz Vecās Derības apsoltās un Jaunās Derības piepildītās Jēzus mācības, ar apustuļu palīdzību, dibināta baznīca un ko šī baznīca piedzīvojsi savā attīstības gaitā, saduroties ar laicīgo kultūru un valsts varu. Citiem vārdiem, tā bija pasaules vēsture ar baznīcu priekšplānā un nereti šai vēsturē lika iejaukties dievišķiem spēkiem kā aktīviem vēstures notikumu faktoriem. Koncentriskos atkāŗtošanas riņķos kā vēstures, tā baznīcas vēstures stundās vielu „mala“ un abu stundu atšķirība, īpaši apskatot viduslaiku pāvestu vēsturi, bija ļoti maza.

Ā. kopā ar citiem jaunlaiku pavidagōgiem tādēļ iet citus ceļus vielas izlasē. Galveno vērību viņš piegriez īpatni reliģiskajam, klasiskajam — pirmajiem gadsimtejiem, ievērojamām kristīgām personības, galvenajiem notikumiem baznīcā, kā ietekmi var saskatīt vēsturē un dzīvē un mūsu dzimtenes baznīcas vēsturei. Blakus šai, varētu teikt, dināmiķas bagātai vielai, atrodas ciešā organiskā sakarā biogrāfiski dati, notikumu pārskati, aizrādījumi no salīdzināmās konfesiju mācības u. t. t., kas rāda reliģisko personību itekmes izpausmi vēstures gaitā un saista pagātni ar tagadni, uzrādot vēstures norises un tagadnes dzīves virzienus. Šī iegaumējamā viela paplašina inteliģenta cilvēķa redzes aploku, pie tam nespieŗoties nevienā citā mācības priekšmetā.

Vielas kāŗtojums un apstrādājums, kā to var teikt par visām Ā. skolas grāmatām un baznīcas vēstures pētījumiem, ir rūpīgs un glabā sevī milzīgu ieguldītu darbu. Dokumentu citāti tulkoti no pirmvalodām labā latvisķā izteiksmē, bet saglabājot oriģināla īpatnīgumu. Izlase ir rūpīga un zīmīga — vietām citētas tikai daŗas rindiņas, bet sasniegts liels iespaids, izteikts pats raksturīgākais. Faktu materiāls ir koncentrēts, bet ne sauss. Illūstrācijas rūpīgi izraudzītas, speciāli gatavotas, ne aizņemas no līdzīgiem izdevumiem, kā bieŗi parasts.

Salīdzinot otro izdevumu ar pirmo, jāatzīmē, ka viela pieaugusi sakarā ar programmas prasībām. Tādēļjādi grāmatas apmēri pieauguŗi no 312 lp. uz 391 lp., bet paraŗraŗu skaits no 44 uz 52. Vietām viela citādi sakāŗtota, īsināta vai papildināta, raduŗies pavisam jauni gabali, piem. valsts un baznīcas 5. un 6. gs, katoļu dievbijība un kultūra, bez Franciska, Husa un Savonarolas kā viduslaiku ticības varoņi izcelti vēl sv. Bernhards, sv. Elizabete un Viklifs. Labu atskatu sniedz vispārīgās baznīcas vēstures noslēguma paraŗraŗs „Reliģijas loma kultūras dzīvē“. Ievērojami papildināta ir viela, īpaŗi illūstrātīvā, par reliģisko mākslu. Vispār illūstrāciju skaits audzis no 70 uz 88.

Viena daļa no jaunuzņemtās vielas iespiesta petītā. Tā domāta darbam klasē vai kā papildviela spēŗīgāķiem skolnieķiem. Šo papildinājumu dēļ Ā. grāmata būs labs repetitors arī teoloģijas studentiem baznīcas vēstures pārbaudījumu sagatavošanā.

E. Ķiploks.

Jaunā teologa ikdienai — Adolf Wichmann, **Für den Alltag des jungen Theologen**, Leipzig, 1937.

Ādolfs Višmanis savā laikā bijis Tībingenas universitātes praktiskās teoloģijas semināra asistents un pildījis pie šī semināra nodibināto studentu zinātniskā padomdevēja amatu. Vērtējot un pārrunājot neskaitāmas studentu svētrunas un katehēzes, Višmanis ieguvis plašu pieredzes materiālu par jauno teologu pirmajiem soļiem praktiskā laukā, bet padomdevēja runas stundās viņš vārējis dziļi ielūkoties studentu iekšējās cīņās, kuŗas vairāk vai mazāk intensīvi jāizcīna katram jaunam teologam. Višmanis ir daudz redzējis un dzirdējis, tāpēc viņš var daudz pastāstīt tāda, ko der uzklaut arī mums. Problēmas par garīdznieka zinātniskās izglītības iēgu, par teoloģijas virzieniem, par teoloģijas studiju savienošānu ar personīgās ticības saturu, par izšķiršanos starp pasaulīgā cilvēka un „klēriķa“ dzīves stilu — starp neskaitāmām minot tikai dažas zīmīgākās — nav svešas nevienam domājošam teologam. Bet īsti degoši šie jautājumi — kas reizē svētīgi nomāc un rosinoši ceļ — ir tieši labākai jauno teologu daļai, tai daļai, kas strādā dažkārt steigā piemirsto pasaules uzskata izveidošanas darbu. Tai daļai, kas neapmierinājas ar puspatiesībām, apzinādamās, ka divas puspatiesības nedod vienu patiesību, bet ir un paliek tikai divas puspatiesības. Šis samērā nelielais Višmana darbs, protams, nedod gatavā veidā to, kas katram jāizdomā un jāizcīna pašam, bet viņš sakustina šai cīņai, kuŗu neizcīnījis jaunais teologs gan nedrīkstētu stāties darbā draudzē.

Uzskatu krustugunis top vīrs; vienīgi uzskatu krustugunis top arī īsts teologs — saka Višmanis, runādams par teologa zinātniskās izglītības nepieciešamību. Kas pareizi saprot teoloģijas studijas — saka autors — tas zina, cik nepieciešama ir, piemēram, eksaktām filoloģiskām metodēm apbruņojusies eksēģēze. Iedziļināšanās sīkumos un vispārējs kopskats nebūt viens otru neizslēdz. Gluži otrādi — kur pamatīgi strādāts pie atsevišķajām sīkajām problēmām, tur atklājas skats, kas savā leņķī spēj ietvert visu. Protams, teoloģisks šis darbs ir vienīgi tad, ja līdzekļus prot izlietāt tikai kā līdzekļus. Pareizā gaismā saskatot mērķus un līdzekļus teologam pašam jārod tilts, kas droši ved pāri divām bīstamām aizām, no kuŗām vienā draud tiekšanās plašumā bez patiesām zināšanām, bet otrā — pašapmierinātība ar niecīgu zināšanu krājumiņu. Kā katrā lietā, arī šeit iesākums ir grūts. Tieši tai brīdī, kad atstāts skolas sols, kad slāpes pēc atziņām un patiesības dedzina visvairāk, priekšā nostājas „valodu sēmeštis“. „Es meklēju teoloģiju“, izsauca jaunais patiesības meklētājs, „bet viņu neatradu. Klausītavā valdīja vēstures zinātne, un viņas durvis stingri sargāja trim vai četrām gramatikām apbruņojusies filoloģija, kuŗas dāvāna bija valodu pārbaudījumi. Teoloģija, kur esi tu?“ Tādiem vārdiem Šlatters raksturojis jaunā teologa vilšanos, bet viņš pats arī devis atbildi: „Filoloģiskās zināšanas šodien tāpat kā vienmēr ir neatvietoājams priekšnosacījums panākumiem teoloģijā.“ Un kā gan citādi? — piemetina Višmanis —

kas grib strādāt, tam taču jāprot rīkoties ar darba rīkiem! Jaunais teologs, kuŗš vaicāja pēc teoloģijas, pārkāpj šķēršļus, kuŗus viņam lika filoloģija. Bet nepaiet ilgs laiks, kad viņu nomāc atkal kāds degošs jautājums. Pārliecinājies, ka katrā teoloģijas disciplinā ir savi virzieni, savas „skolas“, kas bieži vienā lietā aizstāv pilnīgi pretējus viedokļus, topošais teologs spiests izsaukties: patiesība, kur esi tu? Šādam vaicātajam Višmanis pamatoti aizrāda, ka zinātnisko virzienu izveidošanās ir nosacījums, kas teoloģisko pētniecību uztur dzīvu. Jaunām gara strāvām, jaunām atziņām un jaunām metodēm seko domu izmaiņa, kuŗā dzimst līdz šim neuzstādīti jautājumi un paveras līdz šim nesaskatīti redzes viedokļi. Bet iekļuvis šo virzienu saskaršanās laukā, teologs nedrīkst līdzināties vēja rādītājam, kas seko tai strāvai, kuŗa acumirkli višspēcīgākā. Viņam jātiek pie paša uzskata, šis uzskats viņam jāizcīnā, jo, kā jau teikts, īsts teologs tūp vienīgi uzskatu krustugunīs. Un tā arī ir vienīgā īstā studēšana, jo „studēt nenozīmē fantazēt un nenozīmē atgremot, bet dāvāto spēku robežās atvērtām acīm uzņemties un līdz galam vest cīņu par patiesību.“

Šiem principiāla rakstura mājieniem. Višmanis pievienojis daudz praktiskas dabas padomu. Sevišķi tajās problēmās, par kuŗām jaunais teologs mēdz runāt maz, vai pat nemaz, lai gan tās savu atrisinājumu prasa tikpat neatvairāmi, kā iepriekš minētie jaunā teologa jautājumi. Tās ir problēmas par teologa iekšējo nostāju — izšķiršanās problēmas. Teoloģijas studijas un personīgā ticība — divi faktori, kas dažkārt jaunā teologa dvēselē rada lielu spraigumu un liek apšaubīt uzņemtā ceļa pareizību. Autora viedokli šeit vislabāk raksturo Šlattera vārdi, kuŗus viņš citē kādā citā vietā, runādams par teoloģijas studiju reformu jautājumu. Višmanis domā, ka vienīgā un īstā studiju reforma ir tā, ka mēs beidzot īsti nopietni vērā ņemam Šlattera teicienu: „Mēs studējam teoloģiju baznīcā, caur baznīcu un baznīcā...“ Var būt labs ticīgais — saka autors — nestudējot teoloģiju, bet īstas teoloģijas studijas nav iespējamās bez dzīvas ticības. Tomēr, kā viscaur, arī šeit teologam jābūt un jāpaliek cīnītājam, jo tas, kas nāk kā dedzīgs meklētājs, Kristus vēstij piekļūst tuvāk, nekā tas, kuŗu vada skaidra un gatava ticība. Un labākie mācītāji — uzsver Višmanis — ir tieši tie, kas pazīst šaubīšanos un grūtības, jo tie pie skaidras ticības atziņas nonāk nopietnās un patiesās studijās. Un tad — problēma par jaunā teologa nostāju dzīvē, par viņa dzīves stilu. Problēma — būt „pasaules cilvēkam“ vai izturētam „Dieva kalpa“ tipam? Teologs nedrīkst būt ne viens, ne otrs, saka Višmanis. Būdam līdzgaitnieks visās pasaulīgās izpriecās, kaut tikai kā nākamais kristīgās draudzes gans, viņš sabiedrības acīs tomēr met ēnu uz baznīcu un tās darbiniekiem. Jāatzīst, ka Višmanis spriež pareizi, jo, kamēr jaunais teologs sevi mierina — es taču vēl neesmu mācītājs — sabiedrība saka: viņš taču būs mācītājs. Abām pusēm taisnība, abas puses patiesībā izsaka vienu un to pašu, tomēr cik dažādas var būt šo spriedumu konsekvences! Teologam te

jāpatur vērā, ka viņš nedrīkst būt apsūdzētais arī sabiedrības tiesā. Farišējiski paštaisnais un svētulīgi pašpamierinātais teoloģijas studenta tips pēc autora domām galvenokārt izveidojas daudzajos izbraukumos praktiskā darbā, un arī šeit autoram taisnība. Ja pirmais students sev allaž atgādināja, ka viņš nav mācītājs, šis turpretim to ļoti labprāt aizmirst. Un šo aizmāršību veicina arī apkārtnē. Kā gan lauku cilvēkam izšķirt, kurš ir students, kurš ne? Viņa acīs krietnais runātājs talārā vienmēr būs un palīks mācītāja kungs. Jaunajam teologam mācītāja loma un ar to saistītā cieņa iepatikas un viņš to turpina visur. Atkal starp divām galējībām teologam pašam jārod īstais ceļš. Cilvēku veido viņa pārliecība. Pārliecībai jānosaka viņa runas un darbības veids, arī apģērbs un izturēšanās. Likuma, kas derētu visiem, tāpēc te nav.

Vēselu nodaļu autors veltījis „pirmam sprediķim“. Višmanis nopietni brīdina ar sprediķošanu nesteigties, jo Kristus vēstnieka amats ir liels un varens amats, kas prasa briedumu. Ja jūtam aicinājumu un spēku darboties, tad pati ikdienu un tuvākā apkārtnē dod daudz iespējamību. Gan ar vārdu, gan darbu jaunais teologs var kalpot slimiem, nelaimīgiem un visiem tiem, kurus dzīve pametusi ceļmalā, kā mantojumu sirdī atstādama neticību Dievam un neuzticēšanos cilvēkiem. Jaunā teologa darbs lieti derēs katrā iekšmisijas nozarē, un te viņa darbs vienmēr būs par svētību citiem un dziļu gandarījumu pašam. Teologiem, kas pārāgri kāpj kancelē, Višmanis liek atcerēties Kēlera vārdus: „Kas nav izsalcis un dzīvības maizi gaidīdams stāvējis zem kanceles, tam vēlāk no kanceles grūti būs sniegt to, ko prasa izsalkušās dvēseles.“

Vēl Višmanis runā par lūgšanu, ar kuru savu dienu vajadzētu sākt un noslēgt katram teologam, par studiju laika iedalījumu, par studenta aktivitāti savā draudzē un citām problēmām. Īsts teologs Višmana uztverē līdzinājas cīnītājam, kas grūtību nevairīdamies pēdu pa pēdai iekažo skaistu un nepazīstamu zemi. Šī cieņa prasa cilvēku visu, visas viņa domas un jūtas, par to uzticīgajam cīnītājam solidama visaugstāko — atziņu, kuru apgardo ticība. Bet katrs cīnītājs pazīst paguruma brīžus, kad viņa trauksmīgo gājienu pie zemes sien nespēks un šaubīšanās. Nevienam teologam nebūs sveši šādi brīži, vienalga, vai studiju sākumā, cilājot grieķu un ebrēju gramatikas, vai vēlāk, kad dažkārt liekas, ka patiesība nav rodama pat biežākajos dogmatiku sējumos. Vai teologs drīkstētu grūtā brīdī palikt viens? Nē — saka Višmanis — jo teoloģijas studentu starpā jāvalda īstam brālības garāni, kur nekad roka nav par smagu, lai to pasniegtu biedra atbalstam. Studentu brālības garu autors vērtē ļoti augstu, un uzsver, ka šeit teologam pirmā izdevība parādīt, ka viņš ir patiesi kristīgs cilvēks un īsts teologs. Teologu saimes tuvības lokā Višmanis ieslēdz arī mācības spēkus, kas — saka viņš — vienmēr atradīs laiku, lai atbildētu uz jautājumiem, ar kuriem jaunais teologs pats nekādi netiek galā. Un bargs spriedums lai nesatricē — arī Bodelšvings saņēma savu pirmo sprediķi atpakaļ pārlabošanai!

Šim Višmaņa darbam, kuŗu viņš veltījis lielajam jauno teologu padomdevējam Ādolfam Šlatteram 85. dzimšanas dienā, ir tā nozīme, ka tas spilgti izceļ istu teoloģijas studiju dzīvo, radošo, ja tā varētu teikt — dinamisko raksturu. Bet galvenais — šī grāmata katram lasītājam nemītīgi ik lappusē atgādina to patiesību, ko fakultātes dekāns katru gadu saka teologu saimes pašiem jaunākajiem — cik lieli un nopietni ir teologa uzdevumi, cik labāko spēku jāvēlti teologa misijas piepildīšanai, cik daudz nozīmē — būt teologam.

R. Skrābāns.

Iss pārskats par jauniznākušām grāmatām.

Baznīcas Virsvaldes izdevumā:

1. K. Jēkabsons — **Debesgaisma**. Jaunas dzejas. 128 lp. Mūsu pazīstamais lirīķis K. Jēkabsons (par dzejas grāmatu „Rudens zelts“ Kultūras Fonds 1936. g. viņam piešķīra prēmiju) šē sakopojis savas garīgas dziesmas un reliģiskās dzejas. Nodaļām ir šādi virsraksti: Dieva elpa, Zemes smagums, Nicība, Kristus gads, Debesgaisma, Slava Dievam, Mans šūpulis. Tie izteic arī krājuma saturu. Krājums dod daudz vielas mācītājiem un ticības mācības skolotājiem.

2. Milda Priedulāja — **Svētajā naktī**. Leģenda. Illūstrējis D. Draule. 14 lp. Tā domāta bērniem ziemassvētkos. Leģendā iekļūvis par daudz didaktiskais elements bez mākslinieciskās apdares.

3. Māc. J. Kundziņš — **Miers virs zemes**. „Rakstu Avota“ 12. num. 32 lp. Grāmatīņā uzņemts iss ziemassvētku apcerējums par mieru un stāsts „Vētrā“. Derīgs stāstu mīļotājiem, kādi atrodami ir pa visām sētām.

4. Iznācis Baznīcas Kalendārs 1938. un kalendārs bērniem „Bīte“. Parastais saturs.

Valtera un Rapas izdevumā:

1. Kārlis Zariņš — **Kaugurieši**. Vēsturisks romāns. 394 lp. Romāna viela ņemta no Kaugurmuižas nemieriem. Attēlo muižnieku un zemnieku dzīvi un attiecības šinī laikmetā. No katras lapas puses dveš lasītājam pretī kauguriešu un viņu kaimiņu zemnieku brīvības ilgas. Kārlis Zariņš ir vispāri atzīts labā stila prōzaists. Tādēļ tā ir ieteicama grāmata labas prōzas cienītājiem.

2. Jūlijs Lācis — **Mūža meža maldi**. Romāns par latviešu izceļotāju dzīvi Brazīlijā. II un III daļa. 347 lp. Par pirmo daļu sacījām (skat. „Ceļa“ 1936. g. 6. num., 403. lp.), ka tā ir lasāma īpaši tiem, kam sektanti vēl tagad samulsinā un saduļķo ticības dzīvi. To pašu var teikt par šīm abām pēdējām daļām. Romānā, šķiet, ir ielikts liels faktu daudzums, kas raksturo sektantu mocības Brazīlijā un sevišķi viņu sludinātāju neatbildību un liekulību. Autors rāda aizceļotāju ilgas pēc dzimtenes un atsvabināšanas no sektantu fanatisma. Var izmantot šo vielu cīņā pret neatbildīgajiem sektantiem.

3. Miguēls de Servantess — **Lamančas Don-Kichots**. A. Ersa saīsināts tulkojums jaunatnei. Ar autora dzīves aprakstu un spāņu 18. g. s. illūstrācijām. 464 lp. Ļoti glīts šī klasiskā darba latviešu izdevums.

4. Jānis Medenis — **Mūžīga diena**. Dzejas. 138 lp. Še itilpst autora pirmās dzejas, kas sacerētas laikā no 1922.—1928., un kas pa daļai iespiestas jau pirmajā grāmatā „**Tornī pamalē**“. Šis dzejnieks pielīdzina sevi Sātānam un tādēļ dzied: „Jo ļaunuma dziesma Vissaldāki skan. Lai kvēl grēka liesma Un viņo un tvan! — Ne cilvēks es esmu, Ne gribējis būt, Ne dzīvības dvesmu Krūts salstošā jūt“ (49.) Te viens piemērs, kā starp citu domā šis dzejnieks par sevi un grēku. Komentāri nav vajadzīgi.

5. Pēteris Aigars — **Mākoņu dzirnas**. Dzejas. 160 lp. Dzejas par mīlestību un dabu, kas patikami vaļas brīžos pārlasīt.

6. Viktors Eglītis — **Mana pasaule**. Dzejas un gudrības grāmata jambos. 214 lp. Šī dzejas grāmata ir ļoti subjektīva. „Šī grāmata ir spogul's manai dzīvei, Un dvēsele ko jūt no dienas dienā“ (11.). Tā pauž dzejnieka atziņas par dzīvi, mākslu un sievieti, tā pauž viņa vērojumu par dabu un ļaudīm, tanī apdzejotas personības un vēsture. Viņa dzeja grib būt „domu dzeja“, jo „domu dziļumos slēpts gara spēks“ un „domu spēks vien dzīvam Dievam zināms“ (43.). Ir interesanti pārstaigāt dzejnieka domu laukus, lai gan dažviet tāda pastaiga ir garlaicīga. V. Eglītis domā arī par reliģiskām un ētiskām temām (30., 33., 47., 77., 83., 145., 192.); dažkārt viņa dzejā paviz pa reliģiskai vizmai (19., 51., 75., 91.). Viņš domā par sevi: „Man ir savs viedoklis par visām lietām, Kas ilgu cīņiņu un pūļu radīts“ (179.). Vienā otrā vietā dzejnieka domas ir raksturīgas, tomēr nevarētu teikt, ka viņš savos domājumos būtu ticis pie kādas lielas skaidrības (84. lp. viņš domā gan par Dievu, gan par dieviem). Interesanti atzīmēt, ka šinī krājumā tikpat kā nemaz neizpaužas viņa dievturība. Acīmredzot dievturība viņam ir neauglīga lieta.

7. Veronika Strēlerte — **Vienkārši vārdi**. Dzejas. 132 lp. Šī dzejas grāmata ir atradusi dzejas kritikā labu atsauksmi. Mums arī jāteic, ka tā ir skaista balva labas dzejas cienītājiem. Reliģisku motīvu viņas dzejā ļoti maz. Tomēr tur, kur tādi ir, aiz dzejas slēpjas patiesi reliģiski pārdzīvojumi, piem. „Lūgšana“ (61.) un „Vētrainā vakarā“ (69.). Viņas reliģiskiem pārdzīvojumiem ir katoliskās reliģiozītātes noskaņa. Viņas dzeja ir intelektuāla. Tādēļ tanī sastopamies nereti ar ētiskām domām (50., 63., 75. un c.).

8. Līgotņu Jēkabs — **Mēs vai viņi**. Skatu luga 5 cēlienos; 138 lp. Šī skatu luga skar lauksaimnieciskās tehnikas, bezbērnības, cilvēka laimes problēmas. Tās pamatdomu izteic agronoms Dāzens: „Ikdienas dzīvi pacelt pāri ikdienai. Tā ir lielākā, tā ir grūtākā problēma, kuŗai es gribu ziedot savu mūžu un savas zināšanas“ (25.). Autors izteic ievērības cienīgas atziņas, ka: 1) lauksaimniecības pārmērīga tehnizēšana atnes morālisku postu, 2) aprēķina laulības ir netikumīgas un nes tikai ne-

laimi, 3) ar dievbijību un tikumību var pastāvēt visās dzīves vētrās un ar šiem diviem spēkiem cilvēks tiek uz augšu, 4) ar krietnu darbu, zemes mīlestību un kā vīra, tā sievas savstarpēju uzticību un mīlestību krāšņa top zeme un tā dod rudzu maizi kalniņā un avota ūdeni leiņā. Lugai ir pozitīva ētiska noskaņa un ir ieteicama draudžu sarīkojumiem. Tā pamāca mīlēt zemi un no sirds to kopt, mīlēt baznīcu un lūgt Dievu, doties laulībā vienīgi no mīlestības un ar vecāku svētību un gribēt bērņus, māca būt raksturā stipriem un nelokamiem, zēmoties Dieva priekšā, no kuŗa atkarīgi 75% mūsu panākumu un tikai pārējie no mūsu zināšanām.

9. **Daugavas gada grāmata** 1938. gadam. 142 lp. Starp daudziem vērtīgiem rakstiem ir mināms A. Baumaņa plašais un vispusīgais rakstniecības pārskats par laiku no 1936. g. 1. okt. — 1937. g. 1. oktobrim. Iespīests Elzas Stērstes dzejolis „Dieva acs“ ar dziļu reliģisku noskaņu un tās pašas zīmīgais prātojums par dzejniekiem un praviešiem. Par pēdējiem viņa saka: „Viņi sadeg paši savās ugunīs, un Dievs runā ar viņiem“ (47.).

10. **Pēteris Ērmanis — Paziņu portreti.** Literāras atmiņas un raksturojumi. 158 lp. Autors kavējas atmiņās pie Jāņa Ezeriņa, Teodora Zeiferta, Antora Austriņa, K. Skalbes, J. Sudrabkalna, Zentas Mauriņas, Jāņa Grīna. Plašs apcerējums par tiem rakstniekiem un dzejniekiem, kam nav grāmatu. Literātūras miļotājiem šī grāmata ir mīļa un patīkama. Tā pieder pie tām grāmatām, kuŗas var izlasīt no viena gala līdz otram bez apstājas. Aprīnojama ir P. Ērmaņa atmiņa un viņa stāstījuma gaišums un saldums.

11. **J. Kārkliņa — Legendārā un modernā Palestīna.** „Jaunā zinātnieka“ 52. num. Recenziju skat. nākošā numurā.

12. **E. Zeire — Dzīvības sardze.** „Jaunā zinātnieka“ 53. num. 88 lp. Saprotamā un saistošā veidā autors stāsta par ārstu un zinātnieku nesaudzīgo cīņu un lielo izturību lipīgo slimību cēloņu pētīšanā! Tā runā par vīriem, kas prot uzpurēties par savu lietu.

A. Gulbja izdevumā:

1. **Elīna Zālīte — Saules zeme Ēģipte agrāk un tagad.** 232 lp. Rakstniece vairākus mēnešus pagājušā gadā uzturējās Ēģiptē. Šinī atmiņu grāmatā viņa ar krietnas stāstītājas veiklību stāsta mums par redzēto, dzirdēto, pārdzīvoto un izjusto. Viņa iepazīstina mūs ar Ēģiptes zemi un pilsētām, laužu parašām un dzīvi, viņa iepazīstina mūs ar šīs zemes senvietām. Autore ar sapratējas skatu ļauj mums ielūkoties šīs zemes lielajās pretešķībās: nabadzībā un bagātībā. Ieteicams katram šo grāmatu izlasīt, jo tā māca daudz ko mums saprast par tālo zemi, par kuŗu autore saka: „Kas reiz sildījies Ēģiptes saulē, tas vienmēr ilgosies pēc tās“ (231.).

2. **Elza Stērste — Andreja Zīles dzīve.** Romāns. 156. lp. Še rakstniece stāsta par savu tēvu, pazīstamo sabiedrisko darbinieku un cīnītāju par zemnieku tiesībām Andreju Stērsti. Ir parādīta viņa laik-

meta dzīve un cīņas. Aiz pseidonimiem paslēpti A. Jurjāns, J. Vītols, J. Rānis un citi. Rakstnieces stils šē ieguvis kuplu krāšņumu.

3. Aida Niedra — **Vanagu ligzda**. Stāsti. 284 lp. Stāsti par tiem laikiem, kad vēl bija jāiet klaušās. Rakstniece rāda ļaužu lielo dievbijību un vitālo spēku, kas nevar vēl uzvarēt muižnieku nežēlibu, bet dara šos cilvēkus tikumiski gaišus un stiprus.

4. Aida Niedra — **Mūžīgā pasaka**. „Jaunības apcirkņu“ 11. num., 86 lp. Stāsts par to, kā meitene Mārīte ar bagātu fantāziju un lielu gribu kustēties un visu zināt pavada savas dienas. Autore rāda, kā tēvs, kas cēlies no lauku sētas, grib bērnu audzināt dievbijības un tikumības garā, bet māte, kas augusi muižā, grib bērnu audzināt par smalku kundzeni. Attēlots kāds Mārītes pārdzīvojums baznīcā (71. sek.). Stāstam ir autobiogrāfiskas iezīmes (skat. Latv. lit. vēst., prof. L. Bērziņa red., VI, 272.)

5. Kārlis Skalbe — **Garā pupa**. Pasakas. 98. lp. Lielais pasaku meistars aizvien savās pasakās ieliek kādu ētisku domu, kas izstaro daudz mīluma un gaišuma. Pirmo pasaku viņš nobeidz ar šādu teikumu: „Visa pasaule ir pilna Dieva laipnības“ (8.). Šāds gars lido pār visām trīspadsmit pasakām. Grāmatu grezno īpatnējās un raksturīgās N. Strunkes illūstrācijas. Izdevums ir tāds, ka ilgi patikas to rokās turēt un pārdomāt par lasīto un skatīto.

6. Vilis Lācis — **Vecā jūrnieku ligzda**. Romāns 384 lp. Viena no romāna pamatdomām ir tā, ka vienīgi ar darbu ir iespējams dzīvēt tikt uz priekšu. Rādīta ir darba svētība.

7. Kārlis Students — **Šarkanā sērmukša**. Dzejas. 180 lp. Brīnišķas dzejas par dabu. Vienā otrā pantā ieskanas arī reliģiska stīga, piem. „Ziemas svētkos“ (168. sek.). Autora noskaņu izteic šāds pants:

„Cik sīks un niecīgs ir cilvēka mūžs,
Kā puteklīts Mūžības liesmās;
Bet dievišķas vēsmas pāri tam pūš,
Un nošalc sirds priecīgās dziesmās.“ (171.)

Religiōzā apgarotībā sarakstīta „Lūgšana“ (138.) un citas vēl. Šī dzejas grāmata saista ar tuvumu.

8. Austra Širmanis — **Roku rokā**. 7 ainas bērnu skatuvei. 20 lp. Pamatdoma šāda: klases biedru atbalstīts zēns vairs nezog un paliek godīgs. Viela ticības mācības stundām.

9. Magdalēna Leija — **Mežā**. No franču valodas tulkojis Medards Olis. „Jaunības apcirkņu“ 12. num., 62 lp. Šē stāsta par kāda zēna pieredzējumiem un pārdzīvojumiem. Autore rāda, kā zēns aug kopā ar dabu un kā viņa izaug liela mīlestībā pret mežu un meža dzīvniekiem. Sevišķi silto zēna sirdi atklāj gadījums, kad viņš atrod pusnosalušu stirniņu un nes to uz māju (18.). Jauks meža apraksts (4.). Grāmatiņa sniedz ētisku vielu ticības mācības stundām.

C H R O N I K A

Latvija

Augusts Briedis †.

8. V 1877. — 3. XII 1937.

Pagājušā gada 3. decembrī pēc īsas slimības negaidot aizgāja mūžībā pazīstamais sabiedriskais darbinieks, Baznīcas virsvaldes sekretārs Augusts Briedis. Nelaika sabiedriskais darbs, kas no sākuma, visvairāk izpaudās politiskā laukā, vēlāk pievērsās mūsu baznīcai un pēdējā laikā nelaika sirds un prāts tai piederēja pilnīgi. Būdams gudrs un pašaižaliedzīgs darbinieks tur, kur bija kārtojamas baznīcas lietas un izšķirams baznīcopolitiski jautājumi, Augusts Briedis tajā pašā laikā bija arī dziļas ticības apgarots dzejnieks. Augusta Brieža gaišās personības piemiņa nezudīs viņa līdzdarbiniekos, ar kuriem nelaiki saistīja kopējais darbs mūsu baznīcas izveidošanā un celšanā, bet plašām aprindām kā mantojums paliks viņa garīgo dzeju krājums „Dvēseles noskaņās“. Daudzas no Augusta Brieža dziesmām jau atradušas drošu ceļu tautā un atskan arvien biežāk. Tas tāpēc, ka nelaikim pie spalvas ķerties lika patiesākās sirds nojautas un nemākslots pārdzīvojums.

Augusts Briedis piedzima Drustos 1877. gada 5. maijā. Pēc mājskolotāja tiesību iegūšanas viņš darbojās vairākās Pēterpils vidusskolās, bet no 1906.—12. gadam viņa vadībā bija tirdzniecības skola Jelgavā. No šejienes A. Brieža ceļš gāja uz Maskavu, kur viņš Šanavska universitātē studēja tieslietas. Uznākot pasaules karā, Augusts Briedis darbojās Sarkanā krustā un Krievijas pilsētu sa-

vienībā; vēlāk — Vidzemes zemes padomē, Nacionālā padomē, Tautas padomē, beidzot — Satversmes sapulcē un Saeimā. 1921.—22. g. Augusts Briedis bija Brīvās Zemes atbildīgais redaktors. Baznīcas virsvaldes loceklis nelaikis bija kopš 1934. gada. Šeit viņš visu laiku izpildīja sekretāra amatu un pārzināja arhīvu.

Augusta Brieža zemes tiesu kapam atdeva 8. decembrī. Sēru dievkalpojumā archibīskapa katedrālē piemiņas runu teica archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs, bet J. Ģertiūdes baznīcā — kuŗas draudzes loceklis bija nelaikis — piemiņas dievkalpojumu vadīja māc. Dr. K. Freudenfelds.

Darba un mūža atceres.

Jelgavas un Bauskas iec. prāvests J. Reinhardts pagājušā gada 2. decembrī atskatījās uz 50 aizvadītiem darba gadiem. Prāv. J. Reinhardts dzimis 1860. gada 20. septembrī. Teoloģiju studējis Tērbatā 1882.—87. g. Kā mācītājs darbojies Sabilē, Engurē un no 1897. gada līdz aiziešanai atpūtā Jelgavas pilsētas draudzē.

*

Jaunpiebalgas draudzes mācītājs J. Ozols 12. decembrī atzīmēja 25. gadu amata jubileju. Māc. J. Ozols dzimis 1876. gada 27. jūnijā. Darbojies arī kā pārdarbinieks un vadījis Garīgo lietu pārvaldi.

*

Uz 30 aizvadītiem darba gadiem pagājušā gada beigās atskatījās Baz-

ņīcas ģimnazijas direktors māc. A. Voitkus. Kā mācītājs viņš darbojies Krievijā, Lubānā, Gramzdā, Straupē un Cēsīs. Baznīcas ģimnaziju māc. A. Voitkus vada kopš 1933. gada.

Valmieras iecirkņa prāvests R. Meijers 25. novembrī palika 70 gadu vecs. Viņš dzimis 1867. gada 25. nov., ordinēts 1894. g. 26. augustā.

*

Uz 80 nodzīvotiem mūža gadiem šī gada 9. janvārī atskatījās Dr. theol. J. Sanders. Viņš dzimis 1858. gada 9. janv. Cēres pagastā. Ģimnazijas izglītību baudījis Kuldīgā un Jelgavā. Teoloģiju studējis Tērbatā no 1879.—1883. g. Pēc tam darbojies kā mācītāja palīgs Krimuldā, bet no 1885.—1920. g. kā Jēzus draudzes mācītājs Pēterpilī. No 1920. g. līdz 1935. g., kad aizgāja atpūtā, bija Jēzus draudzes mācītājs Rīgā. No 1921. gada darbojās kā mācības spēks L. Ū. teoloģijas fakultātē. No 1896.—1902. g. J. Sanders izdeva mēnešrakstu „Baznīcas Vēstnesis“. Teoloģijas doktora grādu J. Sanders ieguva 1926. g. ar disertāciju „Trijvienība un kristīgo dievticība“. Viņa spalvai vēl pieder darbi: „Mūsu kulta reforma“ (1923.), „Vai Jēzus bija jūds?“ (1927.) un „Cīņa ap Veco Derību“ (1932., 1934²).

Prezidenta ziedojums baznīcai.

Valsts prezidents Dr. K. Ulmanis ziedojis Jaunliepājas baznīcas izbūvei 10.000 latu.

Teoloģijas fakultāte.

Teoloģijas fakultāti šī gada 14. janvārī ar cand. theol. grādu beidza:

1. Bīrzulis, Paulis. Zinātniskais darbs: „Sakramenti konfirmandu mācībā.“
2. Briedis, Augusts. Zin. d.: „Isrāēlieši un edōmieši.“
3. Caune, Elmārs. Zin. d.: „Hernhūtisma idejas Jāņa Poruka darbos.“
4. Drešmane, Vēra. Zin. d.: „Ienaidnieku iznīcināšana Vecajā Derībā.“
5. Kovalis, Jānis. Zin. d.: „Dvēseļu kopšana draudzē.“
6. Lamberts, Eduards. Zin. d.: „Reliģiski motīvi Ed. Treimaņa lirikā.“
7. Siliņš, Jānis. Zin. d.: „Katēchisms un reliģijas mācība.“

Baznīcas un draudžu dzīve.

Uz 50 gadu pastāvēšanu 28. novembrī atskatījās Rīgas Sv. Pāvila draudze. Svinīgajā dievkalpojumā piedalījās archibīskaps, prāv. A. Kundziņš, māc. A. Voitkus un E. Bergs. Archibīskaps iesvētīja jauno prof. R. Tillberga darināto altāra gleznu. Vakara dievkalpojumā nēma dalību archibīskaps, A. Kundziņš, doc. Dr. Alb. Freijs un māc. O. Kleinbergs. Svētku diena noslēdzās ar tējas galdu.

*

28. novembrī Rīgas Jāņa baznīcā iesvētīja jauniegādātās elektriskās ērģeles. Svinīgajā dievkalpojumā piedalījās mācītāji J. Meirēns, A. Mītulis un V. Rozenieks.

Ā r z e m e s

Atrasti vecākie kristīgo rakstu pieminekļi?

Jau pagājušā gadu simta 60. gados valdīja uzskats, ka Pompejas izrakumos atrasti rakstu pieminekļi, kas pieder kristīgai pasaulei. Šo uzskatu aizstāvēja Rossi, bet viņa pierādījumus drīz aizmirsā. Šai problēmai pēdējā laikā no jauna pievērsušies vācu zinātnieki. Sevišķu uzmanību veltī kādai kristīgo kriptogrammai (t. i. slepena zīme, kurā krusta formā sakārtoti vārdi Pater noster, ar alfu sākumā, un omegu beigās), kas nesen atrasta Pompejā. Tā kā pilsēta gāja bojā 79. pēc Kr., tad šī zīme datējama agrākā laikā. Kriptogrammas kristīgo raksturu dažkārt apstrīd uzstādot jautājumu — vai pirms 79. gada vispār bija pazīstama „Mūsu Tēvs“ latīniskā versija? Šīs šaubas mēģina izklaidēt Kaltenborns rakstā „Die älteste bisher bekannte christliche Originalurkunde“ (Pastoralbl. 1937, 10/11). Viņš aizrāda, ka italieši, sevišķi pilsētās, tajā laikā runājuši gan grieķiski, gan latīniski. Tāpēc kristīgai propagandai šeit lietotas abas valodas un lūgšanai atbilstošākā bijusi mātes valoda. Nesot pieņemams iebildums — ka 79. gadā nebūtu bijis pazīstams alfas un omegas simbolisms, ko formulējis Jāņa apokalipses autors. Kas var pierādīt, ka tas nav bijis sen pazīstams simbols, ko autors atradis kristīgā draudzē jau pirms apokalipses uzrakstīšanas? Kaltenborns aizrāda, ka kriptogramma ir kristiešu aprindās plaši pazīstama formula, un ir pārliecināts, ka abi nesen Pompejā atrastie kriptogrammas eksemplāri ir vecākie līdz šim pazīstamie kristīgo rakstu pieminekļi.

Somija.

Mācītāju trūkums, kas Somijā visasāk bija jūtams pēc kara gados, pēdējā laikā pilnīgi novērsts un pērn varēja pat runāt par mācītāju pārprodukciju — ne visi teoloģijas fakultāti beigušie varēja atrast darbu draudzēs. Aiz šī iemesla daudziem teologiem pēdējā laikā nākas atteikties pat no ordinācijas. Neskatoties uz to, ka jaunie teologi tagad tiek saistīti sabiedriskās organizācijās kā audzinātāji un skolās kā skolotāji, ikgadus no caurmērā 60 beigušiem bez vietas paliek 20. Teoloģijas fakultātes Somijā pēd. gados dod caurmērā 60 absolventu gadā. Studentu skaits svārstās ap 480.

Vācija.

Vācijas policijas šefs Himmlers izdevis rīkojumu, kas slēdz visas aplicības baznīcas uzturētās ģimnāzijas, skolas un teoloģiskos kursus.

Propagandas ministrs Dr. Gebelss 10. oktobrī Zēgebergā (Holšteinā) teica plašu runu, kurā starp citu pieskārās arī nacionālsociālistiskās valsts un baznīcas attiecībām. „Mēs baznīcu neapspiežam,“ teica ministrs, „bet gluži otrādi — mēs tai atņemam to darbu, ko patiesībā viņai vajadzēja veikt pašai. Ja baznīca sūdzas, ka viņa neatrod īsto ceļu pie tautas un šajā parādībā vairo mūs, tad te ir jāiebilst, ka baznīca nav nostājusies īstajā attiecībā pret tautu, ka viņa vairs neatrod īsto veidu, kā tautu uzrunāt. Tauta, kas izcietusi četrus pasaules kara gadus un 15 gadus marksisma, vairs nevēlas teoloģisku matu skaldīšanu. Viņa grib redzēt darbīgu kristietību un drīzāk

saskata to iemiesotu ziemas palīdzības darbā, nekā tā sauktās apliecības frontes prātojumos. Mēs jūtamies kā tautas politiskie dvēseles kopēji un esam pārliecināti, ka mūsu uzdevums ir pamazināt to nastu, kas nospiež tautas dvēseli.“

*

Vācijas baznīcas lietu ministrs Kerls 29. novembrī Fuldā teica plašāku runu par pasaules uzskatu un reliģiju nacionālsociālistiskā valstī. Šī runa labi raksturo valsts un baznīcas attiecības Vācijā.

Kerls vispirms runāja par „Bābeles sajukšanu“, kas šodien valdot gan pasaules uzskatā, gan reliģijā. Reliģija un pasaules uzskats izaugot no kopīgas saknes, lai dotu atbildi uz cilvēka jautājumu — ko man darīt? Diemžēl baznīca ne vienmēr esot aprobežojusies ar saviem tīri reliģiskiem uzdevumiem, bet reliģiju izmantojusi kā ieroci politiskai cīņai. Tas esot vērojams jau kopš tiem laikiem Eiropas vēsturē, kad izveidojušās valsts baznīcas. Tālāk runādams par pasaules uzskata un reliģijas sakaru, Kerls uzsvēra, ka nacionālsociālisms esot kustība, kas Dievu ne tikai atzīstot, bet arī sekojot Dieva diktētai kārtībai. „Mēs uzskatām par savu pienākumu,“ teica ministrs, „vācu tautai katros apstākļos nodrošināt reliģisko brīvību. Pašam atrast isto reliģisko kopību — tas pieder pie katra personīgām tiesībām. Bet nacionālsociālistiskai valdībai ir pienākums gādāt, lai reliģiju neizmantotu politikai. Valsts nedomā iejaukties strīdos par baznīcas dogmām. Valsts to arī pēdējos 4¹/₂ gados pierādījis. Nacionālsociālisms šajos gados nav bijis nekas cits kā absolūta kristietība, kas savu ticību pārvērš darbos, kas ne tikai gata-

vojas kalnus pārcelt, bet ir arī kalnus pārcelusi. Par ticību, ar kuŗu var pārcelt kalnus, esam dzirdējuši arī no baznīcas puses, bet darbus mēs neesam redzējuši.“ Tālāk Kerls uzsvēra, ka nacionālsociālistiskās baznīcpolitikas mērķis esot — politizējošās baznīcas atkal piegriezt reliģijai. Valstskanclers Hitlers esot lielā mērā nācis preti baznīcai ar savu rīkojumu par sinodes vēlēšanām. Ja šīs vēlēšanas līdz šim vēl neesot varējušas notikt, tad tur vienīgā vainīgā esot baznīca, jo viņa tās neesot gribējusi. Tāpēc valsts šajā lietā izturoties nogaidoši. Valsts nebūt neesot ieinteresēta nacionālsociālistiskās valsts baznīcas nodibināšanā. Viņa tikai gribot pildīt tos pienākumus, ko vācu tautai, tāpat kā visām tautām, uzlicis Dievs. Un savā gājienā uz priekšu tauta neļaušot sevi kavēt politizējošām konfesjonālām aprindām.

Francija.

17. un 18. oktobrī svinīgi iesvētīja atjaunoto Reimsas katedrāli, kas pasaules kaŗā bija stipri cietusi. Katedrāles atjaunošanas darbi izmaksājuši vairāk kā 100 milj. franku. Daļa no šīs summas segta ar ziedojumiem, pie kam amerikāņu miljonārs Rokfellers jun. viens pats šī izcilā arhitektūras mākslas pieminekļa atjaunošanai ziedojis 15 miljonus franku.

*

Parīzes starptautiskā izstādē bībeles namā pārdotas 28.000 bībeles un to daļas 200 valodās, visvairāk franču, angļu un vācu.

Savienotās Valstis.

No statistiskiem datiem izriet, ka 1936. gadā dažādām Savienoto Valšņu konfesijām un denominācijām bi-

juši pavisam 63.493.036 locekļi pret 62.655.632 gadu iepriekš. Pieaugums šeit sasniedz 1,33%, kamēr iedzīvotāju skaits pieaudzis tikai par 0,71%. Desmit gados — no 1926.—1936. — baznīcas locekļu skaits pieaudzis par 9 miljoniem. 1936. gadā ev.-lut. baznīcas locekļu pieaugums ieņem trešo vietu pēc baptistiem un reformētiem. Ceturtā vietā nostājas metodisti.

Amerikas latvieši.

„Kurzemes Vārds“ sniedz ziņas par latviešiem Sav. Valstīs. To skaitu esot grūti noteikt, viņi dzīvo izkaisīti visā plašajā valstī. Raksta autors domā, ka latviešu skaits Amerikā esot apm. 40.000. Tur pastāv dažas ev.-lut. latviešu draudzes. Tās lieto savos dievkalpojumos mūsu dziesmu grāmatu. Daudzi lasa mūsu laikrakstu Sv. Rītu.

Augšammergavas spēles 1940. gadā.

No Augšammergavas ziņo, ka tur sastādīta pazīstamo Kristus ciešanu spēļu organizācijas komiteja. Nākamās spēles notiks 1940. gadā. Sv. R.

Mirusi Harnaka atraitne.

Savam 1930. g. mirušam laulātam draugam, lielajam jauderībniekam un baznīcas vēsturniekam Ādolfam Harnakam, tagad sekojusi arī viņa atraitne, Amalija Harnaka. Sv. R.

Atvērtas baznīcas.

Upsalā bez Domas baznīcas, tagad vēl divas citas atvērtas ikdienas

līdz tumsas iestāšanai, lai dievlūdžēji un iebrāucēji varētu tās apmeklēt.

Sv. R.

Mazā chronika.

Starp 4,25 miljoniem Berlīnes iedzīvotāju ir 430.000 katoļu, 58 katoļu baznīcas un 90 kapellas.

*

Pirmie evaņģēliskie misionāri Ēģiptē ieradās priekš 80 gadiem. Tagad Ēģiptē ir 134 ev.-lut. draudzes ar 50.000 locekļiem.

*

Alfreda Rozenberga grāmata „Protestantische Rompilger“ iespiesta 620.000 eksemplāros.

*

Kaizersvertas diakonisu iestāde publicējusi savu 100. gada pārskatu. Iestāde darbojusies 425 vietā un viņas dienestā bijušas 1889 māsaš un 120 skolotājas. Iestādi apmeklējušas 20.000 personas. Palīdzība 1936. gadā sniegta 1643 slimniekiem.

*

Katoļu skaits Dānijā pēdējos 15 gados pieaudzis no 19.000 uz 26.400. Šajā laikā iesvētītas 32 jaunas katoļu baznīcas un kapellas.

*

Pie El Golnas oāzes, 1000 klm uz dienvidiem no Alžīras pie „Sahas apustuļa un bruņinieka“ Šarla de Fukō kapa uzcelta pirmā kristīgo baznīca Saharā.

Atbild. redaktors: māc. **Gustavs Šaurums.**

Redakcijas kolēģija: prof. **K. Kundziņš**, prof. Dr. **V. Maldonis**, prof. Dr. **L. Bērziņš**, doc. Dr. **A. Freijs**, māc. **P. Detlavs.**

Izdevēja: **Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde.**